

ERDÉLYI FIATALOK

ROMÁNIAI · MAGYAR · FŐISKOLÁS · LAP
·SZERKESZTI· LÁSZLÓ·DEZSŐ·

IV. évf. 1933.

1. Negyed.

Tavaszi szám.

FŐMUNKATARSOK : Balázs Ferenc, Bíró Sándor, Debreczeni László, Demeter Béla, Dsida Jenő, Haáz Ferenc, Dr. Jancsó Béla, dr. Jancsó Elemér, László Dezső, László Ferenc, dr. Parády Kálmán, Pálffy Károly, dr. Szilágyi Olivér, Tonk Emíl, Váró György, Vita Zsigmond.

TECHNIKAI SZERKESZTŐ : Fogarasi Géza.

KIADÓHIVATALI TITKÁR : László Zoltán.

TARTALOM :

<i>Negyedik évfolyamunk elé</i>	1
<i>László Dezső: Az erdélyi magyar ifjusági mozgalmak mérlege</i>	1
<i>Dr. Jancsó Béla: Határkőnél</i>	6
<i>Dr. Szilágyi Olivér: Intellektuelek a válaszfalon</i>	17
<i>László Dezső: Nemzet és szociálmizmus</i>	21
<i>Fogarasi Géza: Mi történt a Székelyek Kolozvári Társaságában a főiskolás ifjusággal?</i>	27
<i>Hívó szó</i>	29
<i>A mi könyveink</i>	30
<i>Csillámok a homokban: A Pozsonyi Takarékpénztár jegyzőkönyve</i>	31
<i>Szemle</i>	33
<i>Erdélyi Fiatalok hírei</i>	36

Szerkesztőség és kiadóhivatal : Cluj-Kolozsvár, Str. Kogálniceanu (Farkas-u) 7. Székely Társaság helyisége, Kéziratok és a lap adminisztrációját érintő levelek a szerkesztőség, illetve a kiadóhivatal címére küldendők.

Bukaresti tudósító: Dóczy Zoltán București II. Str. Sf. Voivozi 50.

Lapunk kolozsvári megbizottai: Báthory-Apor szeminárium: Venczel József; Ref. Kollégium: Miklós András, Ref. Theológia; Sáros Kálmán. Unit. Kollégium: Márk Ferenc, Ref. Szeretetház; Kórház Rózsika. Marianum; Kóri Manta. Unit. leányotthon; Bedő Boriska.

ELŐFIZETÉSI DIJAK : Belföldön főiskolai hallgatóknak félévre 40 Lei, egész évre 70 Lei, másoknak félévre 70, egész évre 120 Lei, Magyarországon; főiskolásoknak félévre 4, másoknak 7 P, Csehszlovákiában egész évre 40 cseh-korona, Jugoszláviában egész évre: 70 dinár.

Magyarországi főbizományos: „Studium“ könyvesbolt, Budapest, Múzeum-körút Magyarországi előfizetési díjak általa is beküldhetők. Csekszámla: 4041.

Nyomta a „Graphic Record“ sokszorosító ipari szövetkezet Cluj, Str. Univ. 8.

Negyedik évfolyamunk elé.

Programmunk:

1. *A romániai magyar főiskolás ifjuság anyagi és szellemi érdekeinek szabad szolgálata.*
2. *A főiskolái végzett fiatal intelligencia professzionális és tudományos kérdéseinek feltárása és megoldani akarása.*
3. *Az egyetemes erdélyi magyar ifjusági probléma nyilvántartása.*
4. *Az aktuális erdélyi magyar problémákkal való őszinte szembenézés az új erdélyi magyar életlátásnak és gyakorlati programnak a haladás irányában való megteremtése érdekében. A legnagyobb erdélyi magyar kérdésnek: a falunak homloktérbe állítása.*
5. *Kapcsolat teremtés az országban együtt élő népek fiatal nemzedékei között közös problémáink megoldása érdekében.*
6. *Az erdélyi magyar ifjuság szemének világperspektívára való beállítása sajátos magyar értékeink megtartása érdekében.*

Az erdélyi magyar ifjúsági mozgalmak mérlege

Irta: László Dezső.

– Megjelent az Ellenzék 1933. husvétii számában –

Ez a cikk kizárólag a főiskolás ifjuság mozgalmával foglalkozik. Ezeket a mozgalmakat is csak egy szempont alatt mérlegeli, rá akar mutatni a mozgalmak mai szellemi alkatára. A mérő vessző az adott erdélyi helyzet és az emberileg megsejthető jövő.

Elvitathatatlan tény, hogy az Erdélyi Fialatok őszi konferenciája határkövet jelent a főiskolás mozgalmak életében. A marxista ifjuságot és az ifju katolikusokat mint kész világnézetek képviselőit mutatta be. Ugy látszott, hogy a liberális szellemet képviselő unitáriusok és az Evangélium álláspontját hangsúlyozó reformátusok, a világnézeti függetlenséget hirdető Székely Társaság és Erdélyi Fialatok nemcsak támadások kereszttüzébe kerültek, hanem ki is estek a nagy rostán. Divatos dolog volt a konferencia után arról beszélni, hogy

tulajdonképpen két jelentős és számottevő ifjusági mozgalom van Erdélyben, a két világnézeti álláspontot elfoglalt mozgalom: a marxista és a katolikus. A konzervatív körök a katolikus mozgalmat, mint iskolapéldát emlegették, a marxisták pedig minden radikálizmust a fiatal marxistáknak tulajdonítottak. Az ifju katolicizmus magának vindikálta az egész erdélyi magyarság megtartásának jogát, viszont az ifju marxisták úgy léptek fel, mint az igazi haladás egyetlen képviselői.

Egyéni felfogásom szerint ez a különben egymással élesen szemben álló két utóbbi mozgalom ugyanazokat a hibákat mutatja. Egyik sem képvisel Erdélyben kialakult álláspontot. Az itt és most való látás helyett mindkettő máshelyen megállapított elveket akar Erdélyben érvényesíteni. Nem tagadhatjuk, hogy természetesen van szükség a más helyen született látási módokra, de kérdés, miképpen alkalmazzuk azokat és mi van mögöttük? Az elvek értékelésénél nagyon tisztán kell látnunk, hogy mi az az érdek, amiért valaki egy elvet magáévá tesz és vall. Ez a két csoport dogmatikus recitálással tárja elő a mozgalmak mögött álló nagy közösségek általános tételeit. Amit az ifju katolicizmus Erdélyben mondott, olyan általános igazságcsoport, amit a világ bármelyik pontján el lehet mondani. Ugyanígy az erdélyi fiatal marxistáknál is nélkülözünk kell a sajátosan itt és most való látást. Két ifjusági mozgalom áll előttünk és mindkettő éppen ifjusági karakterét adta fel akkor, amikor dogmatikus világnézetek propagálójává lett. Az ifju katolicizmusnak meg kellene látnia, hogy hatásterülete legjobb esetben is az egész magyarság kisebbik hányadára, a katolikusokra terjed ki. A mai gazdasági és társadalmi kérdés pedig nemcsak a katolikusoké, nem is csak a magyarságé, hanem az egész világé. Ha sikerülne is koncepcióját diadalra vinnie, az nem jelentené az egyetemes megoldást. Az erdélyi ifju magyar katolicizmus mozgalmának gyökere természetesen nem Erdélyben, hanem Rómában van. Ez a csoport egy nagyobb társadalmi és gazdasági koncepció ide előretolt állása. A marxista csoport az egyetemesség igényével lép fel, de letagadhatatlan, hogy megmozdulása akár öntudatosan, akár öntudatlanul, szintén egy máshonnan ide irányított erő propagandisztikus megjelenése. Nem kételkedem a mozgalmak tagjainak teljes jóhiszeműségében, de egyik mozgalomban sem látom a sajátos erdélyi gyökeret és erdélyi szint. Erdélyben itt gyökerező, itt kialakult új látási módra van szükség. Sem a történelem fonalát nem szabad megszakítani, sem az itteni sajátos földrajzi, gazdasági és szellemi helyzetet nem szabad figyelmen kívül hagyni. Mindenekelőtt önálló, teljesen az általunk megérezett szükségek reakciójaképpen itt kialakult új látási módra van szükségünk. Az erdélyi magyar ifjuságot nem szabad rajta kívül is fekvő érdekek áldozatául dojni. Megriadt katolikus fiatalságunk természetes könnyedséggel sorakozik fel a pápa által diktált világnézeti állásfoglalás mögé. Már mint ifjuság önálló döntése előtt csatlakozik egy kidolgozott rendszerhez és felvonul a marxista front ellen. A marxista mozgalommal szemben nekünk kisebbségeknek nem szabad elfelednünk, hogy a marxista propaganda természetesen keresi meg a kisebbségi ifjuságot, mert ebben

könnyebben talál propaganda eszközt. Neki pedig ma legelső sorban erre van szüksége. A marxizmus mellett döntött ifjuság, maradék nélkül propaganda eszköz, olyan, mint az ujság, vagy a rádió. A nagy marxista felsorakozás előtt egészen mellékes, hogy az elvei mellett felsorakozott ifjúsággal, vagy kisebbségi magyarsággal mi lesz. Nekem és nekünk ez nem mindegy. A magyarság számára az élet legelső parancsa önmaga létének biztosítása. Nekünk semmiképpen sem szabad a marxista-kapitalista háboru malomkövei között felülrőlödnünk. Nem engedhetjük, hogy riadtságunkat, fejvesztettségünket kihasználva, mindkét oldal minket játszódjon ki ellenfelével szemben. Nekünk belső autonomiára van szükségünk.

Naiv dolog a kis erdélyi magyarságtól várni a mai világkrízis megoldását. A mi igazi problémáink magunk között vannak a nekünk magunknak olyan kérdések megoldásán kell fáradoznunk, amelyeket helyettünk nem old meg senki s amelyeket ha mi meg nem oldunk, akkor is elveszünk, ha a kapitalizmus, vagy ha a kommunizmus győz. A világválság megoldása nem Erdélyben lesz. Még kevésbé fog az a mi most elfoglalt magatartásunktól döntően függeni. Nem mondom, hogy el kell zárkóznunk az egyetemes mozgalmak elől. Ezt nem is lehet megtenni. De a sort meg kell fordítanunk. Nem az egyetemes mozgalmak beidegzéseivel kell Erdély felé jönnünk, hanem Erdélyből kell azokra néznünk. Ne azok mondják meg, hogy mi kell Erdélynek, hanem mi mondjuk meg, hogy mi kell belőlük nekünk. Persze, ezt a felfogást egészen gyerekes, naiv látási módnak lehet minősíteni, de mégsem az. A történések tőlünk függetlenül jönnek ránk, de a történések előtt nekünk az élet adott parancsát kell felismernünk, az pedig ma és itt nem lehet más. A katolicizmus sehol sem volt olyan sajátosan helyi termék, mint éppen Erdélyben, csak a Státus szervezet sajátosságaira hivatkozom. Szomorú dolog volna az ifju katolicizmuson keresztül az ifjuság figyelmét is elvonni a sajátos erdélyi katolikus problémák elől. Az ifju katolicizmusnak sajátosan erdélyinek kell lennie. A felvidéki Sarlósok marxizmusát egyoldalúságai és különböző felfogásom dacára is tudom tisztelni, mert fejlődés eredménye, mert magyar, mert ha egyetemes elvek hatására született is, nem átvett, hanem ifjuság által elért eredmény. Egészen természetes, hogy Erdély sem lehet mentes a szocializmus hatásától, de ez nem jelenti azt, hogy egy kátét meg kell tanulni és szüntelen abból kell recitálni.

Ezután a kitérés után térjünk vissza a többi ifjusági mozgalmakhoz. Az unitarizmus vitán felül állóan erdélyi termék. Ifjusági mozgalmának liberálizmusa önként következik a vallás szelleméből. Az egységes dogmatikus unitárius világnézet lényege feladását jelentené. Ez a mozgalom sohasem vindikált magának olyan területeket, amelyek hatás területén természetszerűleg estek kívül. Egészségesen ismerte fel, hogy a modern élet gondolatait, a humánium racionálisan átfogható érdekeit kell a mai élet színvonalán kifejeznie. Mint mozgalom erős kapcsolatot tart fent az egyház többi ifjusági rétegeivel. Összes magyar egyházi ifjusági mozgalmak közül természetszerűleg a református a legjelentősebb, nemcsak azért, mert ez az egyház a romániai magyarságnak több mint felét foglalja magában, hanem

azért is, mert az egyetemes szempontból kisebb jelentőségű unitárius alakulatot nem véve számításba, teljesen autonóm jellegű magyar egyház áll mögötte. Az erdélyi magyarság jövőjét illetően kétségkívül ez a legdöntőbb jelentőségű egyházi mozgalom. Míg a katolikus ifjúsági megmozdulást a legutóbbi évek egyetemes válsága hozta létre, ez a főiskolás csoport az 1918 utáni nehéz erdélyi napok szülötte. Már egy csomó erdélyi kérdésen keresztül rágta magát, amikor a katolikusok mozgalmá megindult. Ifjúsági folyóiratával, az Ifju Erdéllyel éveken keresztül pótolta az egész erdélyi magyar ifjúság önképzőkori munkáját. – Mielőtt az egyetemes válság hatása alatt megindult mozgalmak a társadalmi jelszavakat kikiabálták volna, az Ifjúsági Keresztyén Egyesületek különböző koru és foglalkozásu református ifjakat foglaltak élő közösségekbe. Ezt a mozgalmat nem a mostani társadalmi válság szülte s ez minden munkáján meglátszik. Nem olyan fürge, mint az újabb mozgalmak. Mivel öntudatosan felismerte szerepét a megújuló református egyházban, figyelme inkább terelődött az egyház belső kérdései felé. Vádként lehet ellene felhozni, hogy keveset foglalkozott a nem kimondottan egyházi kérdésekkel, nem foglalt állást a mai társadalmi és gazdasági kérdésekkel szemben, nem lépett fel új világnézettel és társadalmi programmal. Ezzel szemben érvül lehet felhozni, hogy egyetlen ifjúsági mozgalom sem állott elő maga termelte világnézettel és társadalmi programmal, de a döntő érv nem ez. Ez a mozgalom karakteréből kifolyólag az Evangélium alapján áll. Az Evangélium pedig nem világnézet és nem gazdasági vagy társadalmi program, hanem azok mögött álló szellemi tőke. Az Evangélium ügyének elárulását jelentené, ha az egyház egy világnézet, vagy társadalmi rendszer mellett állást foglalna. Az IKE munka hiányossága ott van, hogy meglehetősen általánosságban foglalt állást az Evangélium mellett, nem állította az összes adott erdélyi kérdéseket az Evangélium mértéke alá. Tulajdonképpen az a szerepe van, mint a prófétáknak: az élet adott, konkrét kérdéseit kell örökkévaló szempontok alá állítani. Annál inkább betölti ezt a hivatását, minél függetlenebb lesz minden emberi rendszertől és világnézettől és minél inkább függ az egyénileg elfogadott evangéliumon keresztül az élő Istentől. Praktikus eredményei is ennek a viszonyoknak minél teljesebb vállalásától függenek. Két döntő meghatározója van: az adott emberi szituáció és Istennek arra nézve kijelentett akarata. Emellett a prófétai beállítás mellett idői korlátok és beállítások felett álló szabad emberek minden irányu munkába állításában látja feladatát.

A Székely Társaság főiskolás csoportjának és az Erdélyi Fialok mozgalmának szelleme azonos. Az egyházi alakulatokba tömörült ifjúságnak olyan kérdések tárgyalására és megoldására akarnak független fórumot adni, amelyek egy egyházi alakulat körén belül sem oldhatók meg. Az erdélyi magyarság nagy gazdasági, társadalmi és kulturális kérdései az egész magyarság közös problémáiként jelentkeznek. – Amiképpen az idős generáció az Erdélyi Múzeum Egyesületben, vagy Irodalmi Társaságban töpreng a maga kérdései felett, ugyanugy a fiatalság is fórumot keresett a maga számára. Ez a két mozgalom volt olyan őszinte, hogy be merte vallani „alap-

gyengességét” (?!): nincs még világnézete, nincs kialakult nézete az erdélyi kérdések felől, nincs roppant koncepciója a világválság megoldása felől, de keresi azt. Gyanusan nézte azokat a fiatalokat, akiknek már részletesen kidolgozott megváltási programjuk volt. A legkülönbözőbb felfogású embereket szólaltatták meg, mert minél több oldalról akarták megvilágítani az erdélyi problémát. Természetesen sem az u. n. jobb, sem az u. n. bal oldal nem tudta ezeket a mozgalmakat elskatulyázni. Lehetetlennek tartották azt a naivságot, amivel ezek a mozgalmak dolgoztak. Nagy konkrét eredményeket nem értek el. De eleven égő kérdésekre hívták fel a közfigyelmet. Van ifjúsági probléma, van erdélyi falu probléma, a kulturális életnek vannak súlyos gazdasági vonatkozásai. Látni, tájékozódni tanították az ifjúságot. Nem engedték, hogy magát eladja, megvonták a kínos határvonalat a múlt és jelen között s a saját itteni feladataira akarták az ifjúság figyelmét ráterelni! Vallották, hogy egy mozgalom, csak addig tekintheti magát ifjúsági alakulatnak, amíg az élet lényeges kérdéseiben nem döntött maga. Nem siettek nagyon, mert Erdélyben nem riadt félelemből elhamarkodva kiejtett szavakra, hanem éretten megfontolt kijelentésekre van szükség. Nem ringatták magukat illúziókban. Az ifjúság lényegében csupán csak ifjúság, akinek legelső sorban szabad látására, érzésekben és gondolatokban való megtágulásra, szabadságra van szüksége. Az ifjúság ellen elkövetett merényletnek látták az ifjúság világnézeti, társadalmi és politikai frontokra való kivezénylését. Önmagában gyenge és veszni való az az ügy, amit csak a legfiatalabb erők frontra dobásával lehet megvédeni. Kevés jót lehet azoknak a mozgalmaknak vezetőiről feltenni, akik maguk helyett tapasztalatlan, neki hevült ifjakat akarnak propaganda posztokra kiállítani. Ennek a két mozgalomnak hiányossága volt a tervszerűség elhanyagolása, a kérdések nem specializálása, a történelmi gyökerek megkeresésének mellőzése. Mindkét mozgalomnak sokkal fegyelmezettebb és szervezettebb munkásgárdát kellett volna maga körül kitermelnie. Ezek a hiányok azonban a két mozgalom fiatalságából következtek. Jövendő létjogukat az fogja megmutatni, hogy mennyire tudják ezeket a hiányokat kiküszöbölni. Egészen bizonyos, hogy az erdélyi magyarság szélesebb rétegei előtt is igazolni fogják küldetésüket, mihelyt a konkrét erdélyi kérdések meglátásán túl új erdélyi koncepciót is tudnak adni. Ez a feladat mindkét mozgalomnál esedékes.

A fenti koncepció az a világnézeti függetlenség, ami az utóbbi időben annyi vitára adott alkalmat. Mindenki saját ítélőszéke előtt döntse el, hogy a dogmatikus világnézetek vallása, vagy ez az elgondolás jelent nagyobb értéket Erdély jövőjét illetőleg? Melyik elgondolás inkább erdélyi, itteni tradíciókban gyökerező és mindenekelőtt inkább a fiatalságé? Igazi erdélyi gyökerei a protestáns egyházi alakulatoknak és a két felekezetek között álló mozgalomnak vannak. Létjogukat azzal kell igazolniok, hogy itt és most látnak s a speciális erdélyi munkamezőre állítják be munkás tagjaikat. Bizunk az Erdély megvert testéből kisugárzó teremtő erőben, hogy az általa rabul ejtett ifjúságban a döntés nagy órájára mindig kitermeli azokat az erőket, amelyek akkor és ott lesznek esedékesek.

HATÁRKÖNÉL

Irta: Dr. Jancsó Béla.

Főiskolás kérdések, végzetek kérdései, erdélyi magyar kérdések

„...A z egyéni önzés zürzavaros káosza helyébe, amely minden egyed pusztulásához vezet, a vérség és hivatás, a közös munka és közös jövő szent összetartását kell kiépítenünk...

...apái nemzedéke, egy elmúlt világ neveltjei, az ifjuság teljesen más világának problémáit megérteni nem tudja, ezek megoldására módot bármilyen jóakarattal *kívülről* találni nem lehet, ezeket a problémákat csak *belülről* oldhatja meg az, aki bennük él, mert reá ő hivatott: az erdélyi magyar főiskolás ifjuság...

...De ez az öntudat nem merülhet ki a profizzionista ifjusági problémákkal való foglalkozásban. Pár év távolságban ott áll a feladat ez előtt az ifjuság előtt: az erdélyi magyar ifjuság szellemi vezéreinek lenni. Ott áll a hivatás: úgy oldani meg a problémákat, hogy az erdélyi magyarság a maga sajátos értékű életét élhesse Erdély földjén, Erdély és az egész ország javára. A jelen ifjuság problémái mögött így ott áll az az óriási felelősség: olyan lesz az erdélyi magyarság, amilyen lesz a fiatalsága és úgy marad meg, ahogy megmaradásához a módokat a fiatalság megtalálja. A kialakult ifjusági öntudat további útja: olyan új erdélyi magyar gondolkozást, ideológiát teremteni, a közös érdek és közös lélek olyan öntudatát, amelyben minden dolgozó magyar megtalálja a maga helyét.

És ezeken a problémákon túl és mellett: keresni akarjuk problémáink megértésének és megértetésének útját az együttélő népek fiatalságával, kikkel közösen folyik a munka a főiskolák padjain és közösen fog folyni az életünk, hogy felismerjük közös problémáinkat és fajunk emberi értékeinek elismertetése és más faj értékeinek tisztelgetésén keresztül segítsük elő az erdélyiség gondolatát: fajok találkozását az emberi értékek magaslatán.”

(Szemelvények az „Erdélyi Fiatalok” lapindító vezércikkéből. 1930.január 18.)

Határkönél áll az erdélyi magyar ifjuság. Az öntudatlanság és semmittevés hosszú évei után felébredt ifjusági öntudat és munka első kora lezárult. Sokan azt mondják kárörömmel: zsákutcába jutott. Eredményeit halványaknak, sikertelenségeit döntőknek minősítik. A pesszimizmus és a kárörvendő guny, amely a munka évei alatt önző egyéni érdekek fedezékeiben mindig lesben állott, figyelemre csak azért méltók, mert így előmerészkedtek oduikból, ahová az ifjuság öntudatos fellépésének lendülete őket visszanyomta. Sajnos, bizonyára gyengült ez a lendület, ha az ifjuság ellenségei előmerészkedtek. Viszont a képtelenül megsulyosodott világgazdasági, országos és erdélyi magyar problémák közvetve és közvetlenül egész erejükkel rányomultak az ifjuságra. Átértékelést sürget az élet min-

den pillanatban. Átértékelést sürget helyzetünk. De határkőnél áll az erdélyi magyar ifjúság nemcsak azért, mert saját maga kialakította irányait és intézményeit egyszerre annyi oldalról igyekeznek létalapjaiban megtámadni és létjogában kétségbevonni, de főként azért, mert most ér ki az életbe az az ifjúsági vonulat, amely az öntudatlanság éveit után az első öntudat-korszakot megcsinálta. Mi marad öutánna a főiskolás-kérdések mezején? És milyen feladatok várnak reá, a kilépő generációra ezután? Kell ezekkel a kérdésekkel ennél a határkőnél: már most szembenézni.

És engedtessek meg, hogy a szembenézés feladatát most olyan valaki vállalja, aki maga ist határkőnél áll. Az életbe e pillanatban lépett ki. Jögcíme erre a szembenézésre talán még az is, hogy generációja igen sok vihara őt is verdeste, küzdelmeiben ereje szerint részt vett, céljaiért jószándékkal dolgozott és hibáiért és tévedéseiert minden jószándéku és együttdolgozni akaró fiatalról azon az alapon kér elnézést, hogy ezután is szeretne mindent megtenni azért, hogy Erdély magyar ifjúsága az erdélyi gyökerü, mélyen magyar haladás irányában találja meg rendeltetése és Erdély magyarságának sorsa utját...

I.

Az a koncepció, amelyet a most életbe kilépő erdélyi magyar generáció: 1929 nemzedéke mint az ifjúsági öntudat alapját, magának kiformált, röviden így összegezhető:

Az erdélyi magyar főiskolás ifjúság az erdélyi magyarság egyetlen szerve, amely annak mai helyzetét egész szélességében és mélységeiben felmérni hivatott. Ez az a réteg, amely ennek a testnek bármely részén lappangó bajt, vagy őt kívülről ért bántalmakat az idegrendszer érzékenységével felfogni hivatott s rá a védekező reflexet megindítani köteles. Az erdélyi magyar problémák modellje az ifjúsági kérdés, ahol kicsiben minden problémát megtalálni. Ezért az erdélyi magyar problémákra nézve a főiskolás élet előkészületi iskola, ahol önképzés utján pótolni tudja eddigi nevelése ezirányu hiányait, egyben pedig a ma világáramlatai felől is tudományos alapossággal tájékozódást szerezhet. De a főiskolás élet gyakorlati előkészületi iskola is, mely által az autonom, önmaga problémáit maga végző egyesületi és társadalmi életre gyakorlatot szerezhet.

Az ifjúság problémáit igazán látni csak belölről lehet, megoldásukra módot csak a legérdekeltebb – az ifjúság találhat. Elvitathatatlan joga, hogy a maga problémáin maga gondolkozzék és megoldásukon maga dolgozzék. E problémának két síkja van: anyagi és szellemi. Egészséges ösztönnel látta meg, hogy ezeknek intézményesítése másként nem lehet, minthogy az anyagi problémák (érdekvédelmi vonal) és a szellemiek (világnézeti v. általában szellemi vonal) független, egyenrangu szervek utján munkáltassanak. E funkciók között az egységet az időről-időre megállapított munkamegosztás hivatott szolgálni, mely ügyel arra is, hogy a mindenkit egyesíteni akaró érdekvédelmi szervezetek egységét világnézeti viták ne bontsák meg, viszont a szellemi problémákat vállaló egyesületek ne

foglalkozzanak érdekvédelmi problémákkal, ami által szellemi függetlenségük forogna veszélyben.

Szellemi problémáira nézve viszont átérezte azt, hogy a kisebbségi sorsban élő erdélyi magyarság nem rendelkezik még olyan szellemi koncepcióval, amely viszonyainak, helyzetének és lelki adottságainak megfelel, ezt neki kell kialakítania hosszú és komoly tudományos munka árán, bátran és előítélet nélkül szembenézve multtal, jelennel, jövővel. Szellemi önképzése tehát nem lehet sem egy bizonyos tudomány-szakhoz, sem bizonyos világnézethez lekötött, mert az erdélyi magyarság minden problémájára feleletet kell adnia s mert a világrámlatok sajátos érvényesülési módját kell megtalálnia és azt, hogy e világrámlatok mit és hogy adnak az erdélyi magyarságnak s mennyiben felelnek meg az erdélyi magyarság érdekeinek és lelki adottságai fejlődési lehetőségeinek. Komoly, tudományos munka szükséges, amelyben szakelődök adnak szaktudományt, különböző felfogású szakemberek megszólalnak egymásután és felfogásaikból *maga az ifjuság* szüri le a megfelelő igazságot.

Miután pedig az erdélyi magyarság gazdasági, kulturális és szociális alapja: egyaránt: a magyar falu, az ő kérdésébe torkollik minden ifjusági és minden erdélyi magyar probléma, tehát vele foglalkozni, az ifjuság legfontosabb feladata. Az erdélyi magyarság tulyomó többségét ő képezvén, egész gazdasági, szociális és kulturális létünket az ő érdekeire és belső lélekformáira kell átalakítanunk, illetőleg kiformalnunk és ennek a programmnak kell megkeresni a a korszerű haladó kapcsolódását az ország problémái és a világ-problémákon át. Végül pedig, mert az erdélyi magyarság számára senki fölösleges nem lehet, viszont senkinek sem szabad nélkülözhetetlennek sem lennie, a minden erdélyi magyar probléma előiskolájának számító főiskolás életbe az egész magyar főiskolás ifjuságot bevonni törekszik, az öntudatosodás fentt jelzett gondolatait minél szélesebb diákkörben szétterjesztve és velük a munkamegosztás alapján egységes kulturális önképző munkában és egységes szervezeti életben együtt dolgozva.

Mindenekelőtt: vajjon ez a felfogás nem tulyzott önbizalom a főiskolás ifjuság részéről? Vajjon tényleg hivatott arra és ő hivatott arra, amire hivatást érez és vállal? Vajjon nem lappang ebben az elképzelésben valami abból az öngyilkos koncepcióból, amely a magyar középosztályt tekintette a magyarság gerincének, az örök irányítónak stb., amely koncepció lehetetlenségét az idők épen eléggé bebizonyították. Nem. *Az ifjuság feladatmegérzése nem a középosztály-ideologia folytatása volt.* Sorai közül egyre többen nem a középosztályhoz tartoznak, s az eredetüknél fogva odatartozók is lelkileg nem vallják a régi koncepciót. Sőt számtalanszor hangoztatták írásban és szóban, hogy a pályaválasztás és diáksegélyezés irányított-ságánál semmiféle osztályszempontot alkalmazni nem szabad, s a cél az, hogy a bármely osztályból származott *legkiválóbbak* lépjenek szellemi pályára, amely többé egy osztály kiváltsága nem lehet. Az viszont kétségtelen, hogy a szellemi problémák szellemi átélésének legtermészetesebb talaja azok, akik szellemi foglalkozást űznek, ill. arra készülnek, ha adva van az előfeltétel, amelyért az erdélyi

magyar ifjuság is küzdött, hogy a szellemi pálya ne privilégium, de a szellemi kiválóság természetes érvényesülési területe legyen. (Még a nem szellemi problémák is először a szellem síkján lépnek fel, először valakiben öntudatra ébrednek, s csak azután indulnak el a maguk területén saját útjukra.)

Miért bukkant fel ez a kérdés először a generációs kérdés alakjában? Mert a 15 erdélyi magyar generáció hiányát az ifjuság, a sorban következő is hamar észrevette. S azt is, hogy az u. n. idős generáció, mint generáció, egy más kor szülötte lévén és magával hozván ama már elmúlt ideológia csökevényeit és sok öngyilkos elfogultságát, nem képes a mai helyzetet egészében átfogni, annak következményeit magára és az erdélyi magyarságra nézve levonni és megtalálni az erdélyi magyarság sajátos mai útját. Ugy látta, hogy egészében az erdélyi magyarság megszervezésére sem képes és nem képes az erdélyi magyar probléma *egészének* ideologikus és gyakorlati vállalására. Tehát akkor ez adottságokat nem vádként szegezve mellüknek, csak egyszerűen megállapítva – tőlük többet nem vár és nem akar kapni, mint *részletkérdésekben* szakszerű útbaigazításokat, hogy a kérdésekbe maga is behatolhasson. E részletekből az egészet, az egész elméleti és gyakorlati programot azonban *csak ő* tudja meglátni és kialakítani. Ezért veszi igénybe a legszélesebb liberálizmussal az u. n. öreg generáció minden árnyalatu szaktudósainak szaktudását – anélkül azonban, hogy ezzel együtt világnézetüket is átvinné. És így jut el az u. n. *világnézeti függetlenség* álláspontjához, nem azért mert ez kényelmes (sokkal kényelmesebb egy meglevő világnézet készen kapható kátéját bevágni), hanem mert érzi, hogy e meglevő világnézetek nem az erdélyi magyarság talajából kinőve nem felelnek meg egészen az erdélyi magyarság életigényeinek és lelkiségének, tehát azokat sajátos adottságainkhoz legalább is alkalmazni kell, ez az alkalmazás pedig: már egy új világnézet. A világnézeti függetlenség tehát nem önmagáért van. Nem hirdette azt soha senki, hogy legyünk örökkéig világnézetiileg függetlenek, hanem „csak” azt, hogy *addig legyünk függetlenek a meglevő világnézetekkel szemben, míg a magunkét ki nem alakítjuk, világaramlatok tudományos tanulmányozása, mai helyzetünk alapos felismerése után és: népünk lelkének sajátos belső törvényszerűségei szerint.* Az ifjuság ebben az értelemben látta autonómiájának problémáját, világnézeti függetlenségét és ebben a perspektívában ő az erdélyi magyarság regenerálódásának, ő az erdélyi magyarság újjászülésétének útja, aki által ez az újjászületés az egész magyarságot átjárhatja.

Hogy valósult meg ez a koncepció intézményekben? Mert azt világosan látta az ifjuság, hogy kérdéseit, mint az erdélyi magyarság modeljeit, csak úgy munkálhatja a maga felébredt új öntudata szerint, ha ehhez megvannak a maga autonom, ön maga kormányozta szervei. És megindul a jelzett szellemi koncepció logikus folytatásaként a gyakorlati keretek megvalósítására való törekvés anyagi és szellemi kérdéseivel foglalkozandó autonom, csak ő tőle függő szervezetek létrehozására. E törekvés hozza létre szellemi téren a Székelyek Kolozsvári Társasága Ifjúsági Bizottságát, illetve Főiskolás

Szakosztályát, mint egyetlen felekezeti magyar főiskolás szervezetet – az ifjúság nagy tömegei komoly tudományos munkájának szervét és az *Erdélyi Fiatalokat*, mint az egyetlen független ifjúsági lapot, a falu-munka intézményesítőjét, az ifjúsági kérdések fókuszát és dobogóját és az egész erdélyi új magyar generáció egységét. Az anyagi kérdések megoldására pedig ez az autonóm szellem kísérli meg a segélykiosztás egységes racionálizálása végett egy egyetemi egyesület létrehozását, ahol az „öreg” generáció különböző segélyt gyűjtő szervei útján összehozott anyagi támogatás, amelyet a magyar társadalom a jövő generációnak ad, világnézeti ellenérték kereséssel, pusztán tanulmányi előhaladása és jogos gazdasági indokolt-sága, továbbá erkölcsi arravalósága alapján, az ifjúság kollektív felelős belső szelekciójának alkotmányos útján jut el az új generáció által kiválasztottakhoz. Végül ez az autonóm ösztön hozta létre az ifjúsági egyesületek elnöki tanácsát, mint a közös kérdések nyilván-tartóját és mint a még meg nem levő ifjúsági szervezetek létrehozá-sára irányuló kezdeményező szervezet.

Mielőtt röviden az autonóm törekvések mérlegét felállítanánk, szükséges megvilágítanunk egy másik koncepciót, amely az autonóm szellem minden megnyilvánulásával szemben – tudatosan és ön-tudatlanul – hatott, vagy legalább is hatni akart, azt a koncepciót, mely szerint bőven elég a közös ifjúsági kérdések szolgálatára az addig meglévő felekezeti főiskolás ifjúsági szervezetek egy közös *felekezeti* tanácsa, az ifjúság autonóm új szervei helyett. Ennek a koncepciónak erős gyökerei voltak. Elsősorban is: az erdélyi ma-gyar ifjúság szervezkedése először felekezeti alapon indult. Minden felekezet felkarolta a maga ifjúságát és meglehetősen a felekezeti főiskolás diáktanulókat, megalakultak a felekezeti főiskolás egyesü-letek. A reformátusoké a legelőbb (1921) és elsősorban egyénnevelő, vallásos tartalommal, az unitáriusoké azután, végül a katolikusoké: utóbbi kettő inkább általános kulturprogrammal. A koncepció erejét adta a tény, hogy az erdélyi magyarságnak igazi komoly élő szer-vezetei az egyházakon kívül nincsenek. És logikusnak tetszett az elgondolás: ez így kell, hogy legyen az ifjúságnál is. Az ifjúság azonban többet akart. A felhozott érveket mai realitásnak elismerte és aztán kimondta: én a jövőt akarom munkálni, a jövő pedig azt kívánja, hogy *legyenek* az egyházi szervezeteken kívül is autonóm magyar szervek, mert nem egészséges mindent egyféle szervezeten át lebonyolítani, de nem is lehet. Az egyházak hivatásuknál és szervezetükénél fogva nem alkalmasak bizonyos kérdések intézésére, melyek eredeti hivatásuktól elvonják. Ez az eredeti hivatás: az egyén lelki nevelése a mély magyar tradíciójú lelki eszközökön át, van annyira fontos az ifjúságnak – minden egyébnek előfeltétele és alapja – hogy azt meggyengíteni ne akarja. Épen azért meglátta a hatásterülete széleit és a magyarság politikai, gazdasági, kulturális társadalmi önfentartó szervezeteinek álmát próbálta megvalósítani kicsiben a főiskolás életben. (Kell-e hangsúlyoznunk, hogy ez a koncepció nem felekezet-ellenes?) Megpróbálta és ez a próba egy fiatal nemzedék öntudatraébredését eredményezte.

Ez az öntudatosodás szükségképpen vezet el világnézetek vál-

lalásáig – mondják az ifjúsági autonomia ellenesei. De meglevő világnézet minél gyorsabb vállalása viszont nem egyéb: mint a néhez, kereső tudományos munka megünása, vagy pedig, sajnos, csupán érdek. Ha lenne az erdélyi magyarságnak olyan sui generis világnézete, amely az övé és amely a mában gyökerezik és a holnapot tudja szolgálni, akkor fennállhatna egy szellemi lecsatlakozás kérdése az ifjúság előtt. És akkor is: feladja-e az ifjúság a legszen-
tebb jogát, a mindent újra értékelést? Hiszen ezzel akadályozza meg az eszmék megcsontosodását és élettelené válását! Amíg azonban az erdélyi magyarság felett világerők csatáznak, mögöttük világeredekkel és bennünk csak részleges kis öntudat-darabkák élnek és köztünk sajnos rengeteg érdekszövetkezet csak magának dolgozik elvek álarcában, addig elvvé tenni a világnézeti lecsatlakozást egyet jelent a jelen bajok örökössé tételével (hiszen minden meglevő erőt új fiatal erővel feltáplállok) és egyet a jobb jövő lehetőségének a feladásával is. A felekezeti öntudatnak hitbéli részén tuli faji része, csak faji öntudat pótlék, de nem az egész azonos gazdasági helyzetben élő, tehát egy sorsu, a vérség és kultura azonosságán felnőtt, tehát egy lelkü közösség gránitöntudata, mely kialakítja a maga ideológiáját és a maga programját.

De az ifjúságnak sajnos csak akarata független. Anyagilag soha annyira nem függött a meglevő társadalomtól, mint ma és itt. És az ifjúság generációs szellemi szabadságharca egy ponton meg kellett torpanjon, – mert anyagi függetlenségéért vívott szabadságharca nem járt eredménnyel. Ennek az anyagi szabadságharcnak egyik frontja a magyar idős generációval szemben állott. Ez a generáció példás áldozatkészséggel segítette az ifjúságot tanulási folytatásában, viszont gyűjtő akciói a viszonyok sulyosbodásával legyengültek. Az ifjúság az ő megkérdésükre hatalmas tervezetet dolgozott ki, amely a pályaválasztás, segélyezés és elhelyezés ügyét egyetlen magyar egyesület keretében oldaná meg. Ez az egyesület a tömegszervezés erejével védné ki a viszonyok romlását és osztálykülönbség nélkül átfogná az erdélyi magyarság legszélesebb tömegeit. Ő lenne az idős generáció autonóm segélygyűjtő szerve, viszont az ifjúság magának a segélykiosztás autonóm jogát tartaná fenn, amely célt szolgálná a legfőbb érdekvédelmi szervként létesítendő egyetemi egyesület. És megindult a küzdelem mindkét irányban. És mindkét küzdelem ezideig eredménytelen...

Az öreg generáció gyűjtőakciói egymásközt megegyezni nem tudtak, a közös nagy egyesület elmaradt. Az egyetemi egyesület megalakítására viszont mindedig lehetőséget nem adtak. (Ime a két generációs fal, amibe a fiatal erdélyi magyar nemzedék törekvése ütközött.) Az anyagig függetlenség nélküli ifjúság viszont mind jobban zsákmányává lett a világnézeti és egyéb örvökön feléje közeledő érdekcsoportoknak, szellemi lendülete meglankadt..... és rejtett hátterekben a titkos kulissza tologatók, az ifjúság függetlenségétől saját kis pecsenyéjüket féltők már dörzsölik kezeiket: ezeket jól elintéztük...

Kissé korán, uraim. A gyengéket eltántoríthatták, a tájékoztatlanokat megmaszlagolhatták, de az erősek és öntudatosak kitar-

tanak és 1929 szellemét többet az erdélyi magyar ifjúságból kiirtani nem lehet. Még akkor sem, ha sokak félrevezetésével sikerülne az ifjúság legsúlyosabb alakulata a Székelyek Kolozsvári Társasága Főiskolás Szakosztálya elleni támadás, amelyet remélhetőleg ki fog védeni az ifjúság gerinces állásfoglalása és a kolozsvári székelység felébredő öntudata. De ha nem, csak a Társaság veszti el értékes ifjúságát; az ifjúság nem veszti el önmagát és az egész erdélyi magyarságért tudományosan dolgozni akaró öntudata számára más megnyilvánulási formát keres és talál.

Az egyetemi egyesület nem engedélyezése más szempontból is nagy csapás. Nem frázis, de egy generáció becsületes óhaja volt a Costachescu miniszterhez küldött memorandum szavaiban, amely az egyesület másik főcélját jelölte meg: „Román diáktársainkkal eddig egyénenként fennálló jóviszony öntudatosítása, elmélyítése és kollektív tétele egymás problémáinak megismerése, kölcsönös megtárgyalása és egymás kulturájának közelebbhozása által.”

Talán gyanakvó sovinizmus, talán egyéb elfogultság akadályozták eddig, hogy az erdélyi magyar ifjúság kollektíve is keresesse a megértés és a megértetés útját. Hinni kell abban, hogy ez a kollektív szándék előbb-utóbb meg fogja találni a maga kollektív lehetőségét. Addig is egyénileg, tudományos kapcsolatok útján törekedni kell arra, hogy az öntudatlan megértésből öntudatos megismerés és megbecsülés szülessék Erdély egymásrautalt fiai között. Hogy, ha a két öreg generáció elfogultságai között híd alig lehet, alakuljon ki ez a híd a fiatalokból, akik a maguk jövő érdekét szolgálják, amikor Erdély gazdasági és etnikai realitásaival elfogultság nélkül mernek szembenézni.

Mégis hát a küzdelemnek és „eredménytelenségnek” mérlege hogyan áll?

Elvitathatatlanul áll 1929 generációjának az érdeme, hogy problémává tette az ifjúságot önmaga előtt. További érdeme, hogy ráébresztette Erdély problémáira: problémává tette előtte az erdélyi magyarságot. És a magyarság előtt is problémává tette ifjúságát, megmutatta lehetőségeit. Meglátta a falut: minden problémánk del-táját és az autonómiát, kisebbségi életünk alapmódszerét. Amit tett, a maga lendületéből, csaknem teljesen a maga erején tette. Amit nem tudott elérni intézményesítésben, az ifjúsági autonómia alapján való komoly tömegnevelésben, az jórészt nem rajta mulott. Tennivaló marad utána bőven. A megvalósíthatatlan érdekvédelmi front: egyetemi egyesület, országos egyesület. Állandó szellemi feladatok: önképzés, falumunka. Kétségtelen, hogy a főiskolás-kérdések nem ölelik fel a főiskolások összes kérdéseit, mert az élet nagy problémái belenyulnak. *De a főiskolásoknak be kell látniuk, hogy a tett mezején az ő cselekvésük észszerű határa a főiskolás kérdések.* Ebben gyakorlatilag felkészülhetnek az életre. És ha a világnézetek és politikák kihasználni akaró bevonási kísértéseinek ellenállni tudnak, biztosítják tanulási szabadságukat az erdélyi magyarság dolgai irányában. Hogy nőnek, hogy sokasodnak e feladatok! Elbujni nem lehet! Világnézeti, politikai lecsatlakozás nem old meg semmit.

És a búcsú őszinte percében, fiatal testvéreim, lelketekre sze-

retném kötni, hogy ezután is Isten után csak magatokban bízzatok. Én ma épen úgy hiszem 1929 ifjúsági ígéit, mint akkor, de ma még jobban látom, hogy a *kisebbségi magyar főiskolás élet számára más becsületes út nincs, mint az ifjúsági autonómia és önnevelés útja*. És ma még jobban látom: a főiskolás életnek kell lennie annak az örökrezervoárnak, melyből az erdélyi magyarság számára új és új, mind korszerűbb s mind nagyobb, mind felkészültebb, mind becsületesebb szellemi csapatok kerülnek ki. Köszöntelek benneteket, tanulás és kenyérkereset után koplalón önképzésre összejövőket, nyomoruságokban forrón rajongókat és sivatagvilágunkban rendületlenül dolgozókat, köszöntelek, mai főiskolások, 1929 generációja nevében.

Senki közülünk nem kívánja, hogy kritika nélkül elfogadjátok a rajtunk át megnyilatkozott gondolatokat. Sőt kívánjuk és kérjük munkánkra a legkomolyabb kritikát, amelyet a többet tenni akarás sugall és őszinte lelkiismeret vezet. De kérünk arra: ha egyszer rájöttök, hogy a mi koncepciónk bizonyos keretek között használható és hasznos, – hasznos már nem nekünk kilépőknek, de nektek, helyünkbe állóknak, – legyen elég erkölcsi bátorságotok, hogy legyőzzétek a mindenáron mást alkotni akarás legnagyobb ifju kísértését és hogy elfogadjátok a mi koncepciónkból azt, ami jó, még akkor is, ha azt nem ti találtátok ki. Nektek értékes keret, kész munkalehetőség mindaz, aminek létesítéséért és fentartásáért mi évenként át harcoltunk és ti már legjobb erőiteket a keretek mélyebb tartalommal való betöltésére, magatok alaposabb és szélesebbkörű kiképzésére fordíthatjátok. Dőreség lenne átnemvenni a kész eredményeket, melyek titeket nem kötnek, csak felmentenek egy csomó keret-alakítási gond alól és felszabadítják belső erőiteket a belső munka számára, mely a mi jobbjára organizációs és probléma felvető harcunk után annyira esedékes.

1929nemzedéke szeretettel és szegyenkezés nélkül várja kritikátokat. Ami tőle telt, megtette. Amit tett, tiszta szándékkal, rengeteg munkával, sok lemondással, nagy egyéni áldozatokkal tette. Tette azért, hogy számotokra könnyebb terepet teremtsen.

Tiszta öntudattal bucsuzunk és felemelt fővel távoznak a főiskolás életből. Ha minden nemzedék legalább úgy fogja teljesíteni kötelességét a főiskolás életben, mint a most kilépő, akkor a főiskolás élet továbbra is az erdélyi magyar ujjászületés rezervoárja marad. De mi lennénk a legboldogabbak, ha gyengéknek találtatnánk az utánunk jövő erősebbekhez viszonyítva, kevés munkájuknak a többet dolgozókkal szemben, kisebb emberségünek és magyarságunk azokhoz viszonyítva, akiknek lelkiismeretén még nagyobb lobot vet az igazi emberség és fajunk tiszta lényének szerelme.

Időelőtti és célszerűtlen harcokban ne poszékoljátok el önmagatokat, utánunk jövő testvéreink, de készüljete fel nálunknál jobban problémáinkra, hogy amikor az erdélyi magyar életben találkozunk: büszke örömmel ismerhessük el rólatok a nagyobb felkészültség, több munka és izzóbb lelkiismeret alapján: ti különbek vagytok!...

II.

Most pedig testvéreim, 1929 nemzedéke, nézzünk széjjel az élet kapujából, ahonnan az imént kiléptünk...

Kilátás arra, hogy könnyen kenyérhez jussunk, nincs. Hogy egyáltalán kenyérhez, arra is alig. Vége már a boldog időnek, amikor: pár évvel ezelőtt még, az a néhány fiatal, aki akkor rendre végzett, válogathatott az állásokban és a lehetőségekben. Tizenöt generáció hiányzik az erdélyi magyar nemzedékek folytonosságából, s ők, akik e hiányok helyére először léptek, aránylag könnyen kenyérhez is jutottak. Az is segített nekik, hogy a főiskolásokból kiinduló generációs öntudat és munka ráterelte a figyelmet az ifjúságra és akkor még az a néhány, végző fiatal nem látszott veszélyeztetni „az öregek” kenyérért. És jó, hogy legalább ők el tudtak helyezkedni. (Bár ahhoz már sok szó fér, hogy egyesek vidám pecsenyesütögetésére is jó volt az utánajövő fiatal társak nagy lángja, az ifjúság képviselőiként ide-oda bejuttatták, *itt-ott ezen a címen* közéleti és társadalmi szerepecskéket is kiosztottak nekik és senki sem kérdezte, hogy megbízta-e őket valaki ezzel a „képviselettel”?)

A könnyebb elhelyezkedésnek immár vége. Az egyre tragikusabbban összeszűkülő életlehetőségek között egyre kevesebb jóakarattal fogadja az életbe kilépő végzett fiatalembert. Az érzéseket háttérbe szorítja a kenyérgond, az ifjúságért volt néha őszinte, de sokszor csak szokványos lelkesedést a lappangó gyanakvás: egy konkurrenssal több a kenyérharcban. Sőt már nem is egyel, de egész csapattal. Az eddig egyenként végzőkkel szemben most egész sereg végez egyszerre. Most ér ki az életbe az új erdélyi magyar generáció első összefüggő rétege.

Ha megszülethetett volna ezelőtt két évvel az az országos egyesület, amelyért az ifjúság is annyit fáradt és amelynek számára tervezetet is készített: ma elhelyezési irodák várnák a kilépőket. Nyilvántartásaikban benne lenne az összes, az erdélyi magyarság keretei között található üres hely: intézmények néhány állása, szabadfoglalkozású helyek és segéderők helyei magyaroknál. És elhelyezést, kenyéret tudna kapni ma még a most végzett fiatalok.

De ez az egyesület nincs meg, ilyen nyilvántartások nincsenek. És van már: relatív tultermelés. Relatív: a szervezetlenség miatt.

Mit tehet kenyere megszerzésére?

Két utat választhat. Választhatja mindenekelőtt a pusztán egyéni érvényesülés útját. Keretekbe nem áll be, nem csatlakozik sehová, éli a maga életét, minden egyéni összeköttetést, esetleg fuffurángot, ha kell stréberséget is felhasznál, hogy álláshoz jusson, s ha abban már benne van, ha lehet, megszedje magát. Szakját jól-rosszul ellátja, annyira mindenesetre, hogy a versenyben alól ne maradjon, de ebben a versenyben nem okvetlenül a jobb szakember érvényesül, hanem a számítóból, a hibákra és hiszékenységekre építőbb, a szabadversenydemokrácia szabad uszója, akitől nehéz e világ levegője. Csak ő éljen meg, aztán füttyöl mindenki más sorsára. Szerencsére ennek a típusnak az ilyen érvényesülését a gazdasági lenyomorodásban felébredő közösségi ösztön mind nehezebbé teszi. (Legfeljebb álarcban:

különböző közösségi eszmék bajnokaként tud a naivságokból élni. Különös ismertető jele a lendületes hangosság, a fölényes erkölcs-bíráskodása és véleményeinek sebes változtatása. Miután nem lehet ráírni: Vigyázat, mázolja! sokáig tévedésben tartják az embereket, s ha egy helyen kiismerik, mennek tovább).

Tehát mindenki kénszerűl valamelyes közösséghez csatlakozni, egyelőre főleg azért, hogy így kenyérhez jusson. (Itt egyelőre kikapcsolom azt a szempontot, hogy az ilyen csatlakozásnak a legtöbbször meggyőződésbeli ára van.)

Csatlakozhat politikai szervezetünkhöz. Ennek kétségtelen előnyei lehetnek: néhány ember számára. A rendelkezésre álló, vagy általa megközelíthető állások száma azonban épen belső megszervezetlenségünkönél fogvaj csekély.

De csatlakozhat valamelyik egyház megfelelő szervezetéhez. Ez annál könnyebb, mert a társadalmi szervezkedés égető parancsára más hiányában az egyházak indítottak be társadalmi szervezkedést felekezeti alapon, a saját maguk önellátásának jelszava és reménye, illetve ígérete alatt. E téren már nagyobb elhelyezkedési kilátások lehetnek (legalább elméletben: ha t. i. sikerül nekik a saját felekezetükhöz tartozó tömegek komoly beszerzése). De adhatnak-e kenyeret *minden* végző erdélyi magyar fiatalnak? Nem hiszem, hogy bármely egyházi vezetőember magát ekkora optimizmusban ringatná. Elképzelhető, hogy mindez akciók során olyan racionális megoldások születhetnek s olyan közszellem, amely pl. lehetetlenné tenné a kisebbségi álláshalmazást akkor, amikor annyi fiatal kétségbeesett reménytelenséggel néz a jövőbe. Elképzelhető olyan állásnyilvántartás, amely minden magyar helyére magyart tesz, vagy amely a magyar munkaadónál levő helyeket magyar alkalmazottakkal tölti be. Új lehetőségeket teremtenek mindezek, de bizonyos, hogy még mindezek sikere esetén sincs megoldva minden erdélyi magyar végző kenyérhez juttatása, mert ez *csupán az egész romániai magyarságot összefogó autonóm önfenntartó társadalmi szervezet által lehetséges.*

Ez a delta, ahol az ifjúsági kérdés komplexuma beomlik a leg-sorsdöntőbb erdélyi magyar problémába. Nem kétséges ma, hogy másfélmillió egy sorsu, egy multu, egy vérségü embernek közös érdekét védő gazdasági, közös kulturáját szolgáló szellemi és belső autonóm életének megnyilvánulásait kielégítő társadalmi szervezetei kenyeret, munkát és lelkiéletének megfelelő etikai és érzelmi tartalmat tudnának biztosítani mindannyiuk számára.

De a gazdasági érdekek megvizsgálása csak a gazdasági élet törvényei szerint történhetik. Komoly gazdasági szervezkedés csakis a fejlődés irányában hozhat tartós eredményeket. Képesek-e az egyházak ilyen gazdasági szervezkedésre? Lelki szerepük: az egyéni hit ápolása és társadalmi szerepük: iskoláztatás stb. egészen más törvényszerűségeket írnak elő. Hatóterületük nem fogja át még az egész romániai magyarságot, a gazdasági szervezkedés minimális alanyát sem. Elképzelhető olyan kollektív karitatív tevékenység kereteikben, amely igen sok könnyet letöröl és igen sok nyomoruságot enyhít. De a romániai magyarság gazdasági élete szervesen összeszövődött az ország életével, az országé meg az egész világéval. Az autarhia

enyhítésein túl világmegoldásnak csak világ megoldása lehet: speciális helyi alkalmazásokkal. És ez alkalmazások mikéntjét pedig semmi-féle dilettantizmussal megközelíteni nem lehet.

De kérdés, hogy a magyar kulturális problémák egész területét is átfogják-e az egyházak? Bármennyire elidegeníthetetlen részei mély magyar gyökereiknél, multjuknál, jelenüknél fogva a magyar léleknek, csak részei annak, s rajta kívül e lélek végtelen mezője fekszik még. Irodalom, művészet, tudomány az alkotó emberi kultúra mindazon ágai, melyekre egy faj sajátos lelke nyomja rá a bélyeget, mind nem skatulyázhatók be egyházi keretekbe. És azok a keretek nem nyújtanak elég lehetőséget a lélek olyan csírái fejlődésének, melyek eddig csak lappangva éltek.

Maga legjelentősebb problémánk a székely kulturális autonomia, melyet nemzetközi szerződés biztosít, s amely gazdaságilag leginkább rejti egy kisebbségi autarhia lehetőségeit, kulturálisan pedig a legősibb és leggazdagabb magyar etnikum kihasználatlan energiáinak ősgazdagságát, csupán a magja, a tengelye lehetne az egész romániai magyarság önfentartó társadalmi szervezetének, de még önmagában ő sem: maga az egész szervezet.

Márpedig létét, kulturáját, sajátos élete jövőjét csupán önmaga összefogásával mentheti át a mai világra és világerők csatáján. Egy sorsa, egy érdeke, egy lelke mind ezt az önfentartó összefogást parancsolja. Itt tehát fennáll egy szükséglet, ami parancsolólag követel kielégítést. Vele szemben áll a végzett ifjúság szükséglete: kenyeret, megélhetést csupán ilyen önfentartó szervezeten át kaphat. A két szükségletet együtt ki elégíti ki?

Párt, egyházak megindíthatják a szükséges érlelődési folyamatot, megmozgathatják a halál öntudatlansága felé aléltan alvókat. Öntudatot adhatnak, részletszervezkedést elvégezhetnek és átmeneti szerepük szükséges, fontos, talán életmentő. De az öntudatot, a szervezetet, az erdélyi magyarság korszerű és magyar erdélyi mai öntudatát, autonóm önfentartó szervezetét csupán az segítheti életre és valósíthatja meg, akinek létérdeke e megvalósítás: az erdélyi magyar ifjúság.

Csak ő. De képes lesz-e rá?!!

Itt összeérnek az érdekvédelem és az ideológia vonalai. Az erdélyi magyar ifjúság számára csak az olyan érdekvédelem jelent ideológiát is amely az egész erdélyi magyarság létét biztosítja. Saját léte is csak így biztosítható. Az erdélyi magyar ifjúság számára csak az olyan ideológia, csak az a világnézet jelent érdekvédelmet, amely az egész erdélyi magyarság léte biztosítására megadja a kellő szellemi fegyverzetet. Saját létét is csak ilyen szellemi fegyverzet biztosíthatja.

Van-e ilyen ideológiája az erdélyi magyarságnak? Nincs.

Van-e ilyen érdekvédelmi szervezete? Nincs.

Akkor ezt neki kell megteremtenie!

*

Csakhogy ez nem frázis és nem játék és nem könnyű munka. Ez valóság, élet és egy életre szóló harc.

Ma lecsatlakozni könnyebb. Ideiglenesen tán kenyeret ad, ideig-

lenesen elhitheti: a te sajátos kérdéseidet mind megoldja. Hogy később tán könyörtelenül kiejt? Addig is éltél!..?

A gyengék lecsatlakozhatnak. Lecsatlakozhatnak, szétszóródhatnak, felolvadhatnak.

Az erősek, a jövőért dolgozni, áldozni akarók nem csatlakoznak le. Ha valahová beállnak, az ideiglenesség tudatában teszik, mert élni kell. De nagy céljukról, el nem feledkeznek.

És az erdélyi magyarság és a maguk érdekében készülnek a legnagyobb feladatukra. Kiválók lesznek szakjukban, hogy bírják a versenyt. És kiválók az erdélyi magyar kérdésekben és népünk minden problémájában, hogy ezzel legyenek megelőzhetetlenek a versenyben. Eszükkel folyton kutatják a két óriási valóságot, amelytől a népük s maguk sorsa függ. A világot, amelynek áramlatait figyelik, hogy tudják, melyik mit adhat az erdélyi magyarságnak? Esnépük és fajuk lelkét, ezt a veleszületett ős-valóságot, amelyből az egész emberiség javára páratlan értékek születhetnek, amelyet egyetemes emberi érdek ősi adottságában tartani és fejleszteni. És keresik folyton az utat, amelyen járva népük megél és lelkét és belső sajátos emberi csírait az egész emberiség javára kiélheti.

Megtartják és felkészítik magukat az erdélyi magyarság jövőjére és segítenek megtartani és felkészíteni e jövőre azokat, akik utánuk jönnek, fiatalabb testvéreiket.

Vállalja-e ezt a feladatot 1929 erdélyi magyar nemzedéke?!!

Ha nem vállalja: elejti rendeltetését és elejti létjogát, elejti önmagát.

Ha vállalja: talán egy életre szóló keresztet vállal, hogy kevésbé súlyos legyen a kereszt az utána jövők vállán...

Ha vállalja, akkor a világot esetleg nem váltja meg egészen, de talán visszarántja az elmulás széléről, akiből született, akiért rendeltetett: az erdélyi magyarságot...

Kolozsvár, 1933. husvét.

Intellektuelek a válaszuton!

Irta : *Dr. Szilágyi Olivér.*

A jelenkori gigantikus méretű válságkomplexumban az intellektuellek frontján elharapózott chaotikus jelenségek nem utolsó helyet foglalnak el! Az ezen a téren uralkodó chaotikus jelenségekre mi sem mutat rá jobban, mint az a fejletlen összevisszaság, amivel ma is ezt kérdést tárgyalják, hogy voltaképpen mit is jelent intellektuelnek lenni? Foglalkozást? Osztályhelyezetet? Lelkiállapotot? Nem csoda, hiszen a jelenkor gazdasági erkölcsi, bizalmi, vallási válságoktól hangos, amerre csak nézünk. Egyáltalán nem alkalmas idő függőben lévő fogalmak tisztázására. Hiszen jelek, csalhatatlan jelek vannak, hogy évezredes arany szabályok rekednek máról holnapra kátyuba. Uj, eddig soha nem is sejtett gazdasági, technikai jelenségek forgatják ki az emberi életet a maga régi mivoltából és rémí-

tik agyon a viszonyok jóelőre megalapozott változatlanságába és kicirkalmazottságára bázírozó egyedeket.

Napjaink általános karakterisztikuma örvényekhez, vagy forgó szelekhez hasonló, mint amilyeneket az emberi történelem még soha nem ismert, amelyek napról-napra uniformizálódó embersorsokat valami gépszerű könyörtelenséggel gyurják új, eddig nem ismert formátumokba, viszonyokba. Ezek gyors, a régebbi társadalmak méretéhez képest óriási kiterjedésű, fejlődésmenetükhöz képest sürgönytempóju évtizedenkénti lényeges eltolódások lehetetlen, hogy az úgynevezett intellektuelekre általában ne nyomják rá mindinkább a maguk félreismerhetetlen bélyegét.

Ha a történelmi szemszögből igyekezünk az intellektuel kérdés lényegéhez hozzászólni, láthatjuk, hogy az intellektuelek, vagyis az ugynevezett szabadfoglalkozásokból, szellemi munkából élők helyzete az ókori társadalmakban is a legváltozatosabb volt. Egyiptom, Perzsia, Assyria papjai, Hellas filozofusai, bölcs írói, tudósai, Róma művelt rabszolgái, írói, ügyvédei, görög orvosai ezek az ókori szellemi munkások. Papoktól kezdve a rabszolgasorsban sínylődőkhöz, minden társadalmi helyzetben találunk fehér hollókként belőlük.

Felhallatszik a barbár népek csatakürtje, amely belevegyül az aszkéta, új világot teremteni akaró kereszténység zsolozsmáiba és a véres bonyodalmak alapján kialakuló új rendben az ókor tudományára és művészetére fájdalmas sötétség borul. Sokáig, majdnem nyolcszáz évig tartott ez a szellemi sötétség s csak itt-ott világlott fel egy-egy kolostor ólomkarikás boltíves ablakában a codexmásoló szelíd mécsese.

Az élet és halál felett uralkodó barbár hűbér uraktól a kézműves meg kereskedő polgárság már régen emancipálta magát városainak biztos köfala mögött, habár még messze volt az az idő, mikor diadalmasan felvehesse a harcot a középkori erőtenyezőkkel és eszmekörrel, mikor az aranycsináló alkímista, a kutató tudósok, a jós, asztronomosok, a borbély, az orvosok, a krónikás, a deák a történetírók akadémiusok őse, nem egyszer alázatos röghöz kötött jobbgáya volt valamely hatalmas, nevét leírni nem tudó páncélruhás hűbérurnak. És csak az esetleges papíruha vagy nemesi oklevél védte ezeket a minden téren hatalmaskodni akaró, gátat nem ismerő rablólovagok önkényétől. Minden bizonnal az akkori városi céhbéli polgár vagyonban tekintélyben, jogokban többet bírt ezeknél a középkori papi és nemesi renden kívüli intellektueleknél. A kolostorok falain kívüli művelt tudomány első fecskéi az egyetemek is egy jómódu polgárság jóindulatából nyernek többnyire vendégjogot a már félig-meddig főuraktól emancipált városokban.

A francia forradalomban kiomlott vér a polgárság diadalra jutását pecsételte meg Európaszerte. Ebben a győzelemben az intellektuelnek volt mindenfelé oroszlánrésze. Nem csoda mikor minden érdekük egy olyan társadalom létrejövételéhez fűződött, amelyben vezérelv volt a törvényekelőtti egyenlőség, a legkorlátlanabb akciószabadság. A XIX század első felének intellektuelje a polgári osztály-öntudat megtettesítője volt bátor kezdeményezésekkel, még a forra-

dalmi lehetőségeken keresztül is mindig előre nézett, a liberálisizmus egyedül üdvözítő voltába vetett hitében soha sem ingadozva.

Ezt az eszmebázist, akkor is háborítatlanul megtarthatta, mikor a XVIII-ik és XIX század szédületes perspektívákat nyújtó találmányai mozgósították a gyári termelést és a szédületesen kiterjedt termelés mind gigantikusabb testületekbe való központosítása a felszabadult konjunkturaerők között a liberalizmus segítségével versenyképtelenné vált kispolgárok milliót sorozta be egy-két évtized alatt a proletariátus duzzadó áradatába.

Az intellektuellek pozícióit mindezek a tények nem nagyon kezdték ki Nagyobb iskolázottsága, különleges életviszonyai is mindig erős gát maradtak, hogy maradék nélkül felolvadjon a proletártengerben abban az esetben is, ha anyagi viszonyainak rosszabbodása esetén életstandardja az átlagos proletárnívóra talált süllyedni. A szabad pályán lévő intellektuel nem volt kitéve annyira a szabad verseny technikái és gazdasági máról holnapra való meglepetéseinek.

Ugyhogy, habár különösen a XIX. század második fele a kis-exisztenciák lassu lemorzsolódásának, gazdasági függésbe hozásának a kora volt, a folyton központosító és túltengő államhatalom, a a gyáripar és kereskedelem főtiszti és altiszti pozícióiban elhelyezkedett intellektuelserég, még kisebbfokú vagyonteljesítésre is gondolhatott, habár az így megtakarított tőke korántsem jelentett az ipari és banktőkével szemben számbajöhető valamit. Osztályöntudata apránként lemorzsolódott, ideológiája közel állott az osztálytagozódás elméleti tagadásához a csupán „nemzetinek” vélt államkeretben. Az intellektus életstandardja ekkor is a legváltozatosabb skálájú, egyes egyedeinek jövedelme az iparbárok jövedelmét közelítette meg, míg másokéi, különösen a proletárizált kisexistenciákra alapított szabadpályán lévőké, gyors ütemben süllyedt. Igazi „középosztályt” jelentett ez az intellektus”: ütköző osztály voltak ők az uralkodó és az alsóbb néprétegek között, akik nem feledkeznek meg arról, hogy kenyéradó gazdáik, első sorban az államhatalom ideológiájának csatlósai.

Talán így magyarázható meg, hogy míg a tőke egyik oldalon, másik oldalon a munkás, mint nemzetközi erőtevéző lép fel, az intellektuel gondolatvilág a szellem határfelettségét megcsufolón megáll a nemzeti vagy politikai határoknál, diplomatikusan finom és frázisus alkalmi, laza kapcsolatokban élve ki nemzetközi törekvéseit. Ez nagy részt áll a mára is.

A világháború látszólag egyelőre nem jelentett határkövet ebben az általánosan stagnáló mentalitásfejlődésben. Az intellektus mindenfelé lehetőleg nemzeti babérokra vágyott, szép számú kontingenst adtak a háborus uszítók, önként frontramenők, hősi halottak seregébe. Csak mikor a háború után valamennyire eltakarították a füstölő romokat, lett nyilvánvalóvá, hogy ez az intelligencia aligha ússza meg az új rohamosan keletkező eltolódások között gazdasági, erkölcsi, világnézeti hajótörés nélkül.

Elsősorban nyilvánvalóvá lett, hogy az idők folyamát vissza-csinálni nem lehet és vége a régi, jó „békebeli” pozícióknak. A frontról hazatért intellektuellek tekintélyes része a megerősödött bal-

oldali mozgalmakat okolván az általános lefokozásért, kritikátlanul vetette magát a néhol a parlamentet is letaglózó jobboldal karjaiba és kitöltötte a párhadseregek legénységi káderjeit, amelyek hazafias sőt – horribile dictu – néha a középkori hűbériség lomtarából kikölszönzött jelszavaktól lelkesedtek. Kis részük passzivitásba menekült és felhagyott a kritikátlan fegyverhordozó szerepével, de ugyanakkor vezéreszmenélküliségre kárhóztatta önmagát.

A háborus dekonjunkturák, az életbelépő diplomások évről-évre ijesztőbb számban való konkurenciája egymás után dorongolták le egy szebb és békésebb jövő reményeit. A végsőket járó kispolgári kézműves és eladósodott parasztosztály gyermekeit erején felül, emberfeletti nélkülözésekkel taníttatta, így vélvén azok egzisztenciáját a középosztályba való betolással biztosítani. Ezek a vagyonnélküli, tömegesen megjelenő intellektuelek rövid idő alatt megteremtették a szellemi proletáriátust. Kezdünk olyan proletárosodó jelenségeknek tanui lenni, amelyek XIX. század folyamán a liberalizmustól szabad prédának odadobott kisiparosság körében voltak általánosak. Sőt a racionalizálás meg az újabb technikai találmányok még az ipari és kereskedelmi életben elfoglalt altisztí pozíciókat is hatalmasan kikezdték. Ma számos fontos szellemi munkát a gép végez el – például a németországi mammuthbankokban.

Az ugynevezett szabad pályák az erős verseny és kellő számu valamelyes vagyonnal rendelkező kisexisztenciák hiányában egymás után kerülnek csődbe. Leépítés, elhelyezkedési lehetetlenség teszik egyre bizonytalanabbá és ismeretlen, szeszélyesen ellentmondó erők-től függővé a szellemi munkások egzisztenciáját. Az ipari felesleges munkaerőtartalékkal párhuzamosan nő a szellemi tartaléksereg.

Az intellektuelek egy mindnyájukat nemzetközileg is átfogó osztályszolidaritás hiányában válaszüton vannak mindenütt, ahol a társadalmak a fehér ember eddigi civilizációs eredményein nyugsznak. Vajjon mit hoz reájuk a közeljövő?? Felelni erre alig lehet ma egyebet, mint hogy további sorsukat, mint eddig is, a történelmi okozati összefüggések szeszélyes láncolata fogja determinálni.

Ebben a determinációban azonban nem a széltől sodort falevél az intellektuel, ha magát többé öncélnak nem tekinti, de a történelmi erőknek egyik tényezője, ha a gyökérzetét alkotó közösség gazdasági, faji és szellemi adottságaiból kiindulva magát az ő érdekei szolgálatába állítja. Az erdélyi magyar intellektuelek gyökérzete pedig az erdélyi magyarság és annak alaprétege: a falu. Ennek szükségletei, igényei, életformája és pszichéje szabja meg az öntudatos új erdélyi magyar intellektuel útját.

Folyó év őszén

jelenik meg *Dr. Jancsó Elemér* több mint félezer oldalas *Erdélyi magyar irodalom története*. Részletes tájékoztatót küld kiadóhivatalunk.

Nemzet és szociálizmus

Irta: László Dezső

Ez a cikk a nemzetet és szociálizmust nem eszmei valóságukban, hanem élettényező mozgalmi mivoltukban szemléli. Az eszmék és gondolatok valóságtól elvonatkoztatott világából a történelem valóságos talajára lépünk és ott mozgunk.

Nemzeti mozgalom alatt egy faji sorsközösség kétirányu mozgását értem. A faj szervezett közössége a nemzet, az öntudatlan faji rétegek állandó felfelé törekvéséből táplálkozik és szélesedik. A középkori nemzetet a kiváltságos osztályok alkotják. A francia forradalom az egyre jobban felerősödő polgári réteget kapcsolja bele a nemzettest szervezetébe. A kulturában vagy pénzügyi bázisában gyengébb, vagy egészen nincstelen földműves- és munkástömegeknek jogilag biztosítja a nemzettestben való szerves életet, viszont tényleg nem adja meg teljes mértékben azt a lehetőséget, amit jogilag megadott. A középkorban a kiváltságos osztályokat, a legujabb korban leginkább a tőkével rendelkező polgári rétegeket jelentette a nemzet. A történelem szerint a nemzet tehát egy állandóan szélesbülő, önmaga lényegét mindjobban kifejtő életforma. A faji közösség másik irányu mozgása a közösség más fajok felé való terjeszkedése, életének más fajok felé való biztosítása. A nemzeti törekvés tehát egy intenzív, befelé és egy extenzív, kifelé való mozgást jelent. Ezt a kétirányu mozgást egyaránt befolyásolják, meghatározzák és irányítják azok a gazdasági és szellemi tényezők, amelyek között a faji közösség él.

Szociálizmus alatt az emberiség tőkével nem rendelkező, proletár rétegeinek azt a törekvését értem, amely a proletáriátus uralmának diadalra jutásával a magántulajdon nélküli, osztálytalan társadalmat akarja megvalósítani. Ezt a mozgalmat szellemileg Marx Károly ideológiája határozza meg. A szociálizmus is egy haladó mozgalom. Mai tiszta típusának az oroszországi kommunizmust tekintem. A szociáldemokrácia ennek a törekvésnek egy átmeneti formája csupán. A keresztyén és nemzeti szociálizmus pedig a mozgalom gyökeréről leszakadt kores hajtások.

1. A nemzetietlenség vádja alatt álló szociálizmus. A múlt század közepén Marx összefogó hatása alatt megindult szociálizmus minden országban egyszerre a nemzetietlenség vádja alá került: egyszerűen internacionális mozgalomnak nyilvánították. Mi volt ennek az oka?

a) A szociálizmus tényleg internacionális mozgalom. Azok az általános tételek, amelyek sugallata alatt elindult, azzal az igénnyel léptek fel, hogy nemcsak egy ország, de az egész világ életét meg fogják változtatni, ha érvényesülni engedik őket. A tőke a maga internacionáléját hamarabb megcsinálta, mint az ellene felvonuló proletáriátus. A nemzetközileg szervezett tőke ellen csak nemzetközileg szervezett proletáriátussal lehetett felsorakozni. Internacionális front ellen csak internacionális fronton lehet küzdeni. A szociálizmus nemcsak elindulásában, frontállásában, de végső céljában is internacionális. Az egész emberiség egy termelő és fogyasztó közösségbe

való megszervezésével a legteljesebb emberi közösséget akarja megvalósítani. A szociálizmus tehát lényegében tényleg internacionalista.

b) A polgárisodás folyamatának legizzóbb korszakában fellépő szociálizmus mindenütt a legsovénabb nemzeti szellemmel találta magát szemben. A nemzeti szellem mögött mindenütt a hódítóerejű, fiatal kapitalizmus állott. A tőkével rendelkező polgári rétegek nemzettestbe való tömörülése minden országban természetzerűleg esett össze a nemzeti szellem addig soha nem tapasztalt kivirágzásával. A nemzeti szellemnek ez az előtörése mindenütt megalkotta azokat a szellemi fegyvereket, amelyek segítségével a nemzetköziség jelszavaival fellépő proletáriátust a polgári gondolkodás nemzetietlenné nyilvánította, nem figyelvén arra a különbségre, ami a nemzetköziség és nemzetietlenség között fentáll. A proletárnak nincs hazája, hangzott a jelszó. De ezt a jelszót először nem a proletáriátus, hanem a hatalmon levő nemzeti rétegek ejtették ki és hangoztatták. Őktagadták meg először a proletáriátussal való sorsközösség vállalását.

c) A fiatal szociálizmus könnyen eshetett a nemzetietlenség vádjá alá, mert kialakulása korában minden európai országban a nemzeti reakció idejét éljük. A francia forradalomban megújult nemzettestek élesen szembehelyezkednek minden olyan mozgalommal, amelyek a nemzeti és állami életnek általuk teremtett formáival szembeállanak. Kielelesedik a nemzetiségi kérdés. Véglegesnek tekintik a gondolkodás, erkölcs és művészet kialakult formáit és nemzetellenesnek minősítenek minden olyan mozgalmat, ami bármelyik oldalon valami újat akart adni. A középkor vallásos rajongása helyébe egy új bálványt, a korszak kialakított nemzeti gondolatának tisztelete kerül az emberi élet fókuszába.

2. *A szociálizmus belép az élet színpadára.* A szociálizmus rövid ideig maradt meg az elmélet síkjában. Ha célját meg akarta valósítani, mint mozgalomnak kellett megjelennie. Ezért nagyon határozottan számolnia kellett a reális viszonyokkal, amelyekkel magát szembetalálta. A történelemben egyetlen gondolat sem érvényesülhet százszázalékig. A fiatal szociálizmusnak könnyen meg kellett látnia, hogy kora leghatalmasabb lököereje a nemzeti gondolat. Sikereket csak akkor érhet el, ha ennek a gondolatnak a sodrába állva, indítja meg a maga küzdelmét. Egész világra szóló internacionális célját csak úgy valósíthatja meg, ha a nemzeti államok kereteit adott kereteknek ismeri el s az adott keretek hálózatait használja fel céljai szolgálatára. Az egy nemzettest életében uralomra jutott proletáriátus tényezőit fog jelenteni a többi országok átalakításában is. Végül a nemzeti nyelvet kellett propagandaeszközü felhasználni. Ez a hármás felismerés az összes országokban nemzeti mozgalommá tette a szociálizmust.

A világháború előtti időből is bőven lehetne szociálista nyilatkozatokat idézni, annak igazolására, hogy az egyes országok szociálizmusa mennyire az ország egyik nemzeti mozgalma lett. Ezek a tények természetesen nem jelentették internacionális jellege feladását. A szociálizmus nemzeti jellegének nagy próbája a világháború

kitörése volt. Ha a háboru előestéjén szinte minden országban a szociálisták voltak majdnem kizárólag azok, akik az esetleges háboru ellen szólaltak fel s ha volt is olyan szociálista vezetőember, aki a béke barátsága hangoztatásának esett áldozatul, a háboru tényleges kitörésekor az országok többségében a szociálizmus a nemzeti sovinizmus jegyében meginduló háboru mellett döntött.

A szociáldemokrácia vezetőszerpét az orosz forradalomban vezetőszerpéhez jutó bolsevista kommunizmus megdöntötte. Levonván a marxizmus elméletének végső konzekvenciáit, éles frontállással fordult szembe az addig domináló szociáldemokráciával. A nemzeti kérdést tekintve, két ponton haladta tul és állította éles kritika, alá a szociáldemokráciát. A szociáldemokrácia a nemzeti államokban élő nemzetiségeknek (mai szóval kisebbségeknek) csupán kulturális autonómiát kívánt. A leninizmus a népi kisebbségek mindenirányu teljes autonómiáját követeli. A szovjetköztársaság tulajdonképpen teljes autonómiával rendelkező különböző népek államszövetsége, ez az autonómia azonban semmiféleképen sem érinti az egész birodalom gazdasági rendszerét. A szovjetrendszer alatt addig kulturálisan teljesen elnyomott és kifejlődéshez nem engedett népek új nemzeti kulturája teremtdött meg. A szociáldemokrácia csupán az európai-amerikai civilizáció területén küzdött az elnyomott népek kulturális autonómiájáért. Az angol szociálista küzdött Angolország elnyomott proletárjai felszabadításáért, de mindig kész eszköze volt a gyarmatokon és dominiumokon élő primitívebb népek kizsákmányolásának. A leninizmus ezen a ponton is tulhaladja a szociáldemokráciát, mert felszabadító propagandáját nem az európai kultúra által értett, hanem a természet által adott egész világra kiterjeszti. A „világ proletárjai egyesüljeteK” jelszót valóban az egész világra érti.

3. *A szociálizmus és nemzet küzdelme a magyar talajon.* Úgy a szociálizmus, mint a nemzeti törekvés, természetszerüleg lesz más minden országban. Minket természetszerüleg elsősorban az a harc érdekel, ami a mi viszonyaink között bontakozott ki.

Az Európát átkaroló szociálizmus a mi viszonyaink között különös nehézségekkel állott szemben.

a) A magyar kapitálizmus aránytalanul később fejlődött ki, mint a többi országoké. Ez nemcsak abban leli magyarázatat, hogy franciaországi forradalomnak megfelelő átalakulás több mint félszázaddal később, csak 1848-ban következett be, hanem abban is, hogy Ausztriával való házasságunk miatt az iparosodás jóval később kezdődött meg. Tulajdonképpen a világháboru után bekövetkezett konjunktúra alatt tudott a magyar kapitálizmus annyira megerősödni, hogy kivilágló ellentmondásai éles szükségszerüséggel tudták megmutatni reakciója, a szociálizmus létjogosultságát. Az elmúlt évszázad második és jelen évszázad első tizedének egyre erősödő, de a nyugati polgáriasult országok kapitálizmusával össze sem mérhető magyar kapitálizmus csak a legutolsó évek gazdasági depressziója alatt tudta kitermelni ellenfelét, a szociálizmust. Éppenezért a megelőző időszak szociálizmusa nagyon általános és doktrinér mozgalom maradt. Hangoztatott igazságai inkább a külföld, mint a magyar

föld viszonyaira találtak. Egyetlen nyugati ország szociálizmusa sem volt annyira doktriner s éppen ezért kishatású, mint a magyar szociálizmus.

b) A magyar szociálizmus születésekor a magyar élet majdnem maradék nélkül a mi értelmünkben vett politikai élet volt. Az ország majdminden kérdése politikai és pedig pártpolitikai megítélés alá esett. Ilyen viszonyok között a szociálizmusnak is sokkal inkább kellett politikai mozgalommá válnia, mint bárhol a világon. Ez kétségkívül nem vált a szociálizmusnak előnyére. Ha egyszer bekerült a magyar politika szövevényei közé, nem igen tudta megmutatni és igazolni a politikán túli figyelmeztetéseit. Nem tudott sokkal inkább társadalmi mozgalommá lenni.

c) A magyar léleknek nincs érzéke a gazdasági vonatkozások iránt. Ezt nem a parasztságra, hanem az átlag vezetőrétegre, a magyar középosztályra értem. Ezzel a vonásával rokon a társadalmi kérdések iránti érzéketlensége. Ez a kettős jellemvonás az oka annak, hogy a magyar szociálizmus zsidó vezetés alá került. A zsidók vezetőszerphez való jutása az egész mozgalmat súlyosan diszkreditálta a magyar vezetőrétegek előtt.

d) Európa kevés országa állott annyira a római egyház befolyása alatt, mint Magyarország. Az óriási birtokokkal rendelkező egyháznak nemcsak szellemi, de nagyon erős gazdasági indokai is voltak arra, hogy ezzel a feltörekvő fiatal mozgalommal szembe szálljon. A magyar protestántizmus egész beállítottságával annyira egy volt a nemzeti gondolattal, hogy az állítólag azzal szemben zsidó vezetés alatt felvonuló szociálizmussal a legélesebben kellett szembe fordulnia. A világháború előtti Magyarország egyházai pedig az egész nép életében sokkal jelentősebb tényezőként szerepeltek, mint Közép-Európa bármelyik országában.

e) Az akadályok legnagyobbika a nemzetiségi kérdés volt. A szociálizmus uralomrajutása, a fentálló nemzeti és országkeretek egyidejű felbontásának leghatalmasabb eszközeit természetesen ismerte fel a nemzetiségekben. Magyarország pedig nemzetiségi állam volt. A szociálizmusnak hozzá kellett nyulnia a nemzetiségi kérdéshez, ezzel pedig meg nem bocsátható szentségtörést követett el, olyan súlyos ellentéteket hívott ki magával szemben, amelyek sikeres munkáját majdnem lehetetlenné tették.

A felsorakoztatott okokhoz hozzá kell vennünk a múlt század vég és jelen század élő magyarságának tipikus strukturáját. A negyvennyolcas átalakulás nemzeti oldalon a magyar föld népe felé nyult. A jobbágság felszabadul, politikai jogokhoz jut. Mint téma és látási mód bekerül az irodalomba. Megteremtődik a sajátos népi-nemzeti irány. A tények felületes szemlélete azt mutatja, hogy Magyarország megoldotta a maga nagy problémáját, eltüntette a századok óta fentálló ellentétet. A tények reális szemlélete azonban azt mutatja, hogy a de jure és a de facto átalakulás között különbség van. A parasztság szegényebb rétege, különösen a nagy alföldön, nem kapta meg azokat a kulturális és gazdasági lehetőségeket, amelyek mellett a nyert jogokkal élni is tudott volna. 1848 valójában nemoldotta meg a problémát, hanem csak kitűzte a végső célt. To-

vább kellett volna menni és be kellett volna fejezni a nagy célkitűzéseket. Sajnos ehelyett a magyar életben egy súlyos törés következett be. Széchenyi koncepcióját, az addig elnyomott rétegek tervszerű minden irányú felnevelését eltolták az élet homlokteréből. Ugyanez a sors érte Petőfi-Arany parasztságot előtérbe toló radikalizmusát is. Az átalakulás radikális erőiből azok ellen kovácsoltak konzervatív fegyvereket, akik a tények világában akarták az elhanyagolt paraszti és munkás rétegeket a nemzettestbe felemelni.

Szinte a komikum határát surolja az a tény, hogy a Petőfi, Arany hagyományokra hivatkozó magyar irodalom milyen élesen állott szembe az igazi népi erőknél felfejlődő Ady, Szabó Dezső, Móricz Zsigmond ellen. Ebben a nemzeti szellemben minden szociálista törekvés éles támadással nézhetett szembe.

A világháború vége uralomhoz juttatta a szociáldemokráciát. Ennek uralomra jutása csakhamar kimutatta a csődjét is. Következett a kommunista terror rettenetes időszaka. Borzalmi az idősebb magyar generáció szociálizmus felé fordulásának lehetőségét joggal gátolták meg.

Azok az újabb magyar ifjúsági mozgalmak, amelyek kizárólag a parasztság problémáival való foglalkozással indultak el, amelyek tehát felismerték, hogy a magyarság belső egyensúlyának helyreállítása a falusi rétegek kulturális, társadalmi és gazdasági felemelkedéstől függ, hosszabb rövidebb idő alatt a szociálizmus álláspontjára jutottak el. A budapesti Bartha Miklós társaság működését kénytelen volt beszüntetni, mielőtt az általa feltárt kérdésekben végleges állást foglalhatott volna. A felvidéki Sarló mozgalmanak életvonala azonban egyenesen visz el a lenini értelemben reformált marxismussig. A regősjárástól a szociológiai intézeten keresztül egyenes vonalban jutott el a szociálizmusig. 1931. őszén rendezett kongresszusa. A Sarló jegyében cím alatt kiadott egész vita anyaga a felvidéki magyarság összes kérdéseinek marxista megfogalmazását és megoldását adja. Ez a kisebbségi sorsban kialakult szociálista állásfoglalás a magyar nemzeti és szociálista törekvéseknek első gyakorlati találkozása. Ez a szociálizmus új abban, hogy a vezetői magyarok, a koncepció a magyar élet egy területe szemlélete alapján alakult ki s a proletárizálódott földműves rétegek osztályharcba való megszervezésével indul a harcba. A keleteurópai kérdés megoldását a Duna-medence proletáriátusának szociálista alapon álló szövetségében látja.

5. *A kérdés mérlege.* A nemzet és szociálizmus áramlásának felvázolt vonalai sok ponton találkoztak egymással. Hogy a kölcsönös viszonyt még világosabban láthassuk, meg kell állapítanunk a két mozgalom közötti mérleget.

A szociálizmus a nemzeti élet számára termékeny indításokat adott. Míg a közelmúlt u. n. nemzeti mozgalmi a nemzet határait az elmaradt proletár rétegekkel szemben meglehetősen lezárták, különösen a tényleges élet síkjában, addig a szociálizmus volt az a mozgalom, amelyik az összes néprétegek nemzetét tevésén fáradozott. Ebből a szempontból a szociálizmust kell a múlt század elején megindult nemzeti mozgalmak közvetlen folytatójának tekintenünk. A szociálizmus sokkal inkább nézi az egész nemzetet, mint az u. n.

nemzeti gondolat képviselői. A nemzeti közösség alapelemévé a munkát állítja. Kétségkívül sokkal magasabb értékmérője a nemzeti értéknek a *munka*, mint a születéssel szerzett előjog, vagy pénz. A megelőző korszak u. n. nemzeti irányzata a nemzetet nagyon egyoldalúan ideális lelki valóságnak fogta fel. A szocializmus értéke abban az erőteljes figyelmeztetésben van, amellyel rámutatott a nemzeti élet gazdasági alapjaira és vonatkozásaira. Nem véletlen dolog, hogy a magyar közelmúlt és közvetlen jelen égető kérdései felé a szociálista gondolkodás sokkal erőteljesebben fordult, mint a többi szellemi irányok. Történelmi materialista történelem szemlélete mindenik történelmi iskolát többé kevésbé megtermékenyítette. Ez a hatás az u. n. szellemtörténeti iskolánál is különösen letagadhatatlan. Történelmi materializmusa ellenére is sokkal szellemiebben fogja fel a nemzetet, mint a legnemzetibb irányok. Ezt igazolja a nemzeti imperializmus ellen való támadása. Ha materialista alapozással is, végső nemzeti ideálja a legtisztább értelemben vett kultur nemzet.

A mérleg másik oldalát is ugyanilyen elfogulatlansággal kell felállítanunk. A szocializmus osztályharcos jellegéből kifolyólag nem tudja értékelni a történelem folyamán kialakult, vagy ma tényleg meglévő nemzeti kultúra egészét. A nemzet meglévő kulturáját teljes egészében nem lehet elvetendő burzsuj terméknek tekinteni. A Sarló mozgalma által „felfedezett” paraszti őskultúra nagyon is bizonytalan tartalmu és értékű valóság. Veszedelemes merénylet az egész nemzettel szemben ennek a kulturának u. n. propaganda kulturává való kiképzése. A nemzeti fejlődés értékeit nem lehet olyan egykönnyen számításán kívül hagyni s ha számításán kívül hagyjuk, az élet ellen vétkezünk. Általában nem helyes dolog a kultúra egyoldalú propagandisztikus felfogása és beállítása. Nekünk, kisebbségi sorsban élőknek el kell ismernünk azt a bátorságot, amellyel a szociálista mozgalmak a kisebbségek védelmében síkra szállottak, de nem szabad elfelednünk, hogy a kisebbségek a nagy szocialista koncepciók kezében végeredményében a fentálló társadalmi és állami renddel szembeni propaganda-eszközök. Nem véletlen dolog, hogy a szocialista propaganda a minoritási komplex-el rendelkező kisebbségek felé fordult, mert ezeket a leginkább izgatott lelkű rétegeket tudja legkönnyebben harcba vinni a maga gondolati diadaláért. A harcban pedig a legelől állók esnek el leghamarább s a győzelem mámorában és zsákmányában semmiképpen sem részesedhetnek. A maroknyi erdélyi magyarságnak ezt a szempontot népi mivoltának megvédése érdekében nagyon világosan szemelőtt kell tartania. Nekünk itt sem szabad a messzi városért küzdő Mesebeli Jánosoknak lennünk. A magunkfajta kis néptől természetes az az önzés, amellyel nem dobjuk oda magunkat világok ütköző pontjába. Nekünk magunk felé, befelé kell érvényesítenünk azokat az életes erőket, amit a szociálizmus ad. Ez a gondolat teljes egészében következik az erdélyi lélek adottságából. Nem gyávaság, csak okosság, életparancs. Világosan meg kell látnunk, hogy a szociálizmus élesen megakarja szakítani a nemzeti fejlődés vonalát. Annyi ponton fordul szembe az élet eddigi áramlásának vonalával, hogy a meg nem érett vagy gondolkodásában megcsontosodott néprétegeket feltétlenül fel-

őrli. Ezt a tényt világosan látnunk kell. Az ellene való védekezés módja szintén a szociálizmus éles figyelmeztetéseinek való engedelmesség: haladás a nemzeti életben. A szociálizmus egyoldaluan materialista módon fogja fel a nemzetet. Felfogásából kifolyólag olyan hatalmas lelki tényezők hatása alól akarja a nemzetet kikapcsolni, amelyek elhanyagolása az egész nemzet jövőjét illetően katasztrófális lehet. Nem lehet azt mondani, hogy olyan valóságok, mint lélek és Isten csupán nemzeti gics és polgári előítélet. Ez az egyoldalúság tisztán a szociálista propaganda szempontjából is hátrányt jelent.

Az élet vonalán álló fiatalság a tényekkel néz szembe. Mer bátor és elfogulatlan lenni. Nem fél figyelembe venni mindazt, amit a szociálizmus ad az élethez, de nem fél a szociálizmussal szemben is kritikát gyakorolni. Erdély minden szellemi mozgalomra reagál, de minden mozgalmat kritikailag emészt át. Erdély sokszor állott ütköző pontban, vezetői mindig voltak olyan józanok, hogy az ütköző pontokban nem engedték szétütni az erdélyi magyarság testét. Az ütközések tüzeiből Erdély mindig a maga arcával, de mindig megújulva került ki.

Főiskolás kérdések

Mi történt a Székelyek Kolozsvári Társaságában a főiskolás ifjúsággal?

A Székelyek Kolozsvári Társaságának f. é. márc. 22.-én tartott közgyűlésén a magyar főiskolai hallgatóságot sajnálatos sérelmek és sértések érték, amelyeknek előzményét a Társaság elnökének, Deák Ferenc tanárnak a főiskolásokkal szemben az év folyamán tanusított ellenszenves magatartása képezi. Ezzel azonban helyszüke miatt ezuttal részletesen nem foglalkozhatom.

A közgyűlésen a jogtalan eljárások sorozatát figyelhette meg a tárgyilagos szemlélő. Ha valaki az elnök működését merte kritizálni, azt vagy az elnök párhívei némították el, vagy maga az elnök vonta meg a szót tőle. Ugy látszik féltek, hogy a józan kritika a félrevezetett jóhiszeműeknél véleményváltozást eredményez. Jellemző volt az is, hogy az elnök ellen elhangzott bizalmatlansági indítvány feletti szavazásnál a szavazati jog megállapítására az elnök kinevezett egy bizottságot anélkül, hogy a közgyűlést meghallgatta volna. Ez a bizottság „működött” is. A főiskolásoktól azon a címen, hogy csak 40 lei tagdíjat fizettek, megvonta a szavazati jogot. Igaza volt kizárólagos jogi okoskodással, mert a főiskolások mérsékelt tagsági díját csak a választmány állapította meg, az erre egyedül jogosított szerv, a közgyűlés sohasem tárgyalta az ügyet. Hasonló volt az esete a leány szakosztálynak is, akiknek azonban megadták a szavazati jogot, bár a rendesenél kisebb tagdíjat fizettek, mert ők az elnök mellett „kardoskodtak”. (Szomorú az, hogy támogatták egy ifju-

sági alakulat brutális megsértésének elkövetőit és elfogadták a szavazati jogot azoktól, akik a hasonló helyzetben levő főiskolásoknak nem adták meg a jogot.) Mikor *Szigethy Béla* szakosztályi tagunk az esetet szóvá akarta tenni, az elnök megvonta tőle a szót. A dolog vége az lett, hogy a főiskolások e sorok írójának javaslatára kivonultak.

A kivonulás után megválasztották az új választmányi tagokat. A főiskolások képviselőjére, a szakosztály hivatalos jelöléseinek félretevéseivel, két főiskolást „választottak” meg (értsd: kineveztek), akik közül egyik nem is tagja a Társaságnak. Nem vették tekintetbe az ifjuság által jelölt alelnököt sem, több éves szakos és az ügyrend előírása ellenére. Sulyosbítja az elnök és párhíveinek eljárását az, hogy felekezeti vizsályt akartak teremteni a főiskolások között.

Március 28-án a főiskolás szakosztály rendkívüli közgyűlést tartott, a történetek megtárgyalására. A szakosztály elnöke ismertette a sérelmeket s egy memorandumot terjesztett elő, mely bevezetésében rámutatott azokra a körülményekre, amelyek miatt a főiskolás szakosztály bizalma az elnöktől elfordult, majd a közgyűlésen történt sérelmeket sorolta fel. Végül azt az ajánlatot tette, hogy a sérelmek ügyében egy választott bíróság ítélkezzék, amelybe a szakosztály 2, a választmány szintén 2 tagot nevezzen s az elnöki tisztségre Deák Ferenc társasági és Fogarasi Géza szakosztályi elnök közös megállapodással egy semleges magyar közéleti férfit kérjenek fel. Ha a bíróság alaptalannak találná a sérelmeket, a szakosztály elnöke és választmánya kötelezi magát a lemondásra, ellenkező esetben a Társaság tisztikara és választmánya kötelezze magát erre. A közgyűlés a memorandumot elfogadta s így azt másnap a Társaság elnöke meg is kapta. Azonban Deák Ferenc nem hívta össze a választmányt a memorandumban kívánt időpontig, hogy e kérdést megtárgyalják, habár a memorandum a választmányhoz volt címezve, hanem megtárgyalta az elnökségben az ügyet s ennek alapján adott olyan választ, amelyben kitérő feleletet ad. A mi lépéseinket a választmány válaszával tesszük függővé, mely hozzánk még nem érkezett meg *A Székely Társaság Főiskolás Szakosztálya eddig a legfüggetlenebb főiskolás alakulat volt, ez meg is látszott munkásságán, mely épen azért lehetett annyira eredményes, mert a Társaság vezetősége nem befolyásolta az ifjuság tudományos önképzésében, amelynek célja az erdélyi magyar ifjuság felkészítése az erdélyi magyar tömegek szolgálatára. Épen ezért a Székely Társaságnál történeteket az egész ifjuság ügyének kell tekintenünk, mert minden magyar főiskolásnak érdeke, hogy tudományos önképzése céljaira egy felekezeti feletti független szerve működhessék. Ezenkívül az ifjusági autonomia ellen a Székely Társaságnál történt támadás veszedelmes precedensül szolgálhat a többi főiskolás egyesületeknél.*

Bízunk abban, hogy az ifjuság megnyilatkozott szolidaritását látván, a józan belátás győzni fog és az illetékesek revideálni fogják álláspontjukat az ifjussággal szemben, levonva annak minden következményét.

Fogarassy Géza.

Hívó szó

mindazokhoz, akik szívükön viselik a magyar irodalomnak, nyelvnek és középiskoláinkból az életbe induló fiataljaink magyar kulturájának a sorsát.

Hosszu évek fájdalmas tapasztalata láttatta meg velünk azt, hogy a középiskolákból kikerülő erdélyi magyar fiatalság irodalmi ízlése és műveltsége általában véve sajnálatosan elhanyagolt és egyoldalú, a régibb irodalom jól-rosszul beadagolt ismerete mellett nincs szemük meglátni a magyar lélek újabb szépségeit. De amit a régebbi írókról tudnak, az is lényegtelen dátumokban és elkopott frázisokban merül ki, költőiségüket és aktuális mondanivalóikat nem fogják fel és nincs alkalmuk megtanulni, hogy művészeink lélekgyökere a nép lelkével egy s ez a mindenkor egy magyar néplélek alakítja kulturtörténetünket.

Hogy igazán irodalmat szerető és irodalmunk szépségeit magyar szemmel érzékelő fiatalságot nevelhessünk, törekednünk kell, hogy a középiskolák elavult, adattömő, skatulyázó tanítási módszerét tényleges irodalomtanítással váltsuk fel.

Szempontjaink, amelyeket akciónknál figyelembe kívánunk venni, a következők:

1. Az életrajzi adatok helyett magukat az irodalmi műveket akarjuk az ifjuság kezébe adni, tudva azt, hogy az adatkutató irodalomtörténet rejtette el és helyettesítette be eddig a költői szépség meg-látására való nevelést.

2. A jövő irodalomtanítása csak szociális alapon képzelhető el. A válaszfalat, amelyet a népköltészet és az u. n. műköltészet között mesterségesen emeltek, le kell rontani és meg kell mutatni költőink népi gyökereit. Különös jelentőséget tulajdonítunk a szociális kérdések figyelembevételének. A népi irodalmat végre egyenrangúvá kell proklamálni a műirodalommal.

3. A kiselejtezett, felesleges életrajzi adatok és irodalomtörténet helyett olyan szellemtörténetet kell tanítani, amelyik összefoglalja a magyarság egész kulturtörténetét. Itt is kevés adatot és sok életet.

4. A léleknélküli nyelvtanítást nyelvtanítássá, gyakorlativá kell átalakítani.

5. Végül és nem utolsó sorban a figyelmenkívül hagyott újabb irodalomnak is helyet kell biztosítani az iskolában.

Ezen vezérelvek szerint képzeljük el az új tanterv megszerkesztését, melyet a tanári karokkal egyetértésben próbálnánk iskoláinkba bevezettetni.

Azokat tehát, akik velünk egyetértenek, de azokat is, akik talán aggodalommal, vagy bizalmatlansággal fogadnák tervünket, meghívjuk 1933. május hó 7-én vasárnap d. e. fél 12 órakor a kolozsvári ref. kollégium dísztermében tartandó megbeszélésünkre, amelyen a tanterv végleges formájáról döntenénk. Szól ez a meghívás első sorban minden magyarszakos tanárnak és tanárjelöltnek, de rajtuk kívül mindenkinek, aki az erdélyi magyar kulturát aggódó, szerető figyelem-mel kíséri. **Az Erdélyi F fiatalok szerkesztősége.**

A MI K Ö N Y V E I N K

László Dezső:

„Akarom: tisztán lássatok.”

Erdélyi Fiatalok kiadása, 1933 96,8° oldal. Ára 48 Leu, kapható kiadóhivatalunkban.

Fentti címmel jelent meg szerző pompás kis tanulmánya a Széchenyi problémáról. Szerény kiállítású, mindössze 90 oldalas munka, melynek megjelenését nem harangozták be a szokásos, frázisoktól puffogó hírlapi kommunikék; címlapját nem ékesítik fantasztikus és sokatígérő illusztrációk –, s mégis, vagy talán éppen ezért, – sokkal többet ad, mint általában ezek az agyonhirdetett „szenzációs” művek.

Az a magyar ifjúság, mely bátran és előítéletektől mentesen fordul a jövő felé, a magyarság mai vigasztalan helyzetéből való kibontakozás útjait fürkészve, mindenekelőtt hálás kell legyen szerzőnek ezért a munkájáért. Mert a szerző, ellentétben az eddigi legtöbb Széchenyi könyvvel, nemcsak azt állítja elénk, amit Széchenyi ezelőtt 100 esztendővel mondott és csinált, – hanem azt is, *ahogyan* a „legnagyobb magyar” látott. *A látási módot*, a jövő felé néző magyar prófétának olyan megnyilatkozásait tárja fel, melyek ezt a kis tanulmányt megsze kiemelik a csak történeti vagy csak pszichológiai szempont alapján írott könyvek közül. Mert azáltal, hogy a Széchenyi kérdést így fogta fel, a százéves próféta egyenesen felénk mutat, előnkbe áll és a legaktuálisabb lesz ebben a mai modern életünkben is. Így megértjük, mit jelent a könyv alcíme: Széchenyi és a magyar jelen.

Mert a történések mélyére te-

kintve, világos dolog, hogy a Széchenyi korabeli magyar föld, vagy „magyar ugar” éppen olyan megdöbbentő helyzetben volt a külföldhöz viszonyítva, mint ma. Egy társadalmi átalakulás fordulójában állott akkor az ország és ez az átalakulás esedékes volt úgy gazdasági és politikai, mint szellemi tekintetben. Ezek a változások a külföldön már évtizedekkel azelőtt megtörténtek volt, az illető országok hatalmas fejlődését vonva maguk után, – csak Magyarország volt olyan, mely Széchenyi előtt „halottnak” látszott. Nincs kétség az iránt, hogy a magyarság szomoruan azonos körülmények közé került. A magyar nép újra nagy történelmi fordulóba jutott, mely elavulttá tette eddigi életformáit. A megújulás kényszerítő erejű parancsa alatt áll, melynek, ha csak élni akarás van benne, engedelmeskednie kell. Gazdasági, politikai, de legfőképpen szellemi téren esedékes az átalakulás, a régi felfogások reformálása a „magunk revíziója”. Van is próféta csóstitül; máról holnapra szaporodnak és mindenik veri a mellét, hogy ő elvi alapon képzeli el a reformokat. Csakhogy sajnós, az esetek 99%-ban ezek az elvek külföldről importált áruk, melyek az ottani viszonyoknak meg is felelnek, de a „magyar ugar”-nak egyáltalán nem, mert azt nem igen ismerik. Ezek a modern világviszonylatokat nézik elsősorban és azoknak elvi alapján állva kétségbeejtő biztonsággal általánosítanak a magyar földön, anélkül hogy ennek igazi helyzetét alaposan ismernék.

Ezekkel a hamis prófétákkal

áll szembe Széchenyi az ő látási módjával és reformjainak mikéntjével. Ő ismerte a külföldi világáramlatokat, – de mindig először a magyar viszonyokat vette vizsgálat alá. Meg tudta látni, hogy ami külföldön természetes, az a magyar földön forradalom, – ami ott orvosság, az itt nagyon sokszor méreg, – egyszóval úgy járt el, mint egy orvos, aki mindig a diagnózist állapítja meg minden egyes esetben s csak azután gondolkodik a gyógyítás módjairól. Ő volt az! aki, – szerzőnk pompás megállapítása szerint – „a mostanéhoz hasonló világfordulatban egyszerre jelentette a maradék nélküli *modern egyetemességet és a magyar fajiságot*”. Ez az a *motívum, mely* minden egészséges reform alapja kell legyen.

Sokat lehetne még írni szerző további gondolatmenetéről, könyvének egyes fejezeteiben egymáshoz szervesen kapcsolódó megál-

apításairól, – de valahogy az az érzésem, hogy az eddigiek jelentik könyvének igazi súlyát. Az egyes fejezetek a Széchenyi egyéniségéről, látásáról, ebből fakadó tetteiről, tragédiájáról és örökségéről, csak erősebbé és biztosabbá teszik a Széchenyi mai jelentőségéről való felfogásunkat. Ez az ő igazi öröksége, mely különösképen nekünk szól, fiataloknak, a mai magyar ifjúságnak. László Dezsőnek örökre hálásak lehetünk hogy közel vitt bennünket Széchenyihez, lehetővé tette számunkra azt, hogy egészen szembenézzünk vele. Sajnos, hogy nagyon is indokolt szerzőnek a művét befejező sorokban kifejezett aggodalma: ”Merünk-e vállalkozni a vele való találkozásra? Vállaljuk-e az örökséget?”

Kétségtelen, hogy az a felelet, mit e kérdésekre adunk, döntő jelentőségű lesz a mai magyar ifjúság életében,

Biró Sándor.

Csillámok a homokban

E cím alatt olyan régi iratokat ismertetünk, amelyek a háboruelőtti magyar életben, mintegy összeesően az Ady-Szabó-Móricz ideológiájával, a magyar nép elhagyatottságára és bajaira mutatnak reá és általában a valóságos magyarságnak igazi belső problémáit, külszínességtől, hazugságtól és önámításoktól mentesen tárgyalják. Mivel az ilyen írások sohasem találtak hivatalos megértésre, lehet, hogy negative vádolni is fognak. Mi nem a vádakért, hanem a tanulságokért ismertetjük őket, hogy tisztábban láthassunk, hogy igazabban cselekedhessünk.

A Pozsonyi Takarékpénztár jegyzőkönyvei igen érdekes lapokat tartalmaznak. 1886, május 26-án évi 600 frt. segélyt szavaz meg az igazgatóság egy különös mániáju, 28 éves fiatalembernek.

Ki s mi volt ez a fiatalember? Sok évvel ezelőtt csak egy kis lakatosinas. Hanem igaz, hogy különös lakatosinas! Kora reggeltől késő estig verte a vasat az üllön porban, hőségben és szí-

vósan. És esti 10 óra után a nedves kamrába huzódva, történelmi műveket és irodalmi klasszikusokat olvas, amikért néha órákig ácsorog egy könyvkötő műhely előtt, ahonnan idősebb barátját várja velük.

Csodálatos szent láng ég ennek a kis legénynek lelkében. Vasárnap a város történelmi házai közt barangol, messzi multakról álmodik és valami örök vá-

gyódás zúg a lelkében, ami nem hagyja soha, de soha nyugton...

Művész lesz... ég egy nagy elhatározás ott bent.

Művész lesz! Művész! Ez minden álma és akarata! A szent láng perzselően csap fel ilyenkor s nagy, nyugtalan feszüléseket hoz... És egyszer csak a szegény lakatos legényből fafaragó növendék lesz, hogy közelebb jusson céljaihoz...

De sok év telik el teljesedés nélkül – ám a szent láng ég, ég... És múzeumokban és másutt is szobrokat, művészi alkotásokat néz, sokszor magáról felfedkezve és tudja: művész lesz...! Szobrász!

Igy ismeri meg Batka János, Pozsony város főlevéltárosa és így kerül a neve egy előterjesztésre a Takarékpénztárnál.

És a Takarékpénztár urai nem mondták, hogy ez nem üzlet, hogy nem rentábilis, hogy ilyenekkel nem foglalkoznak, hanem juttattak amiből juttatni lehetett, oda, ahová juttatni kellett. És a különös fiatal ember elmehetett Bécsbe, szobrászatot tanulni...

Az ösztöndíj pedig meggy minden évben, *akkor is*, amikor ez a hálátlan fiatal úr ott hagyja azt a mestert, amelyet a segélyezők jelöltek ki *Tilgnerben* Pozsony nagy fiában, – mert úgy látja, hogy ez nem az ő embere és ezért az ösztöndíjról le is mond.

A kis lakatos inasból így lett *Fadrusz János*, a magyarság legnagyobb szobrásza. És Fadrusz sohasem felejtette el ezt. Nagy kulturájánál fogva tudta, hogy a tehetség önmagában véve semmi. Azt művelni kell és támogatni is kell. És amikor Krisztus szobraért babérkoszorút kap a mesterétől, azt a takarékpénztárnak küldi el. És azután is minden elismerést...

A Pozsonyi Takarékpénztár urainak volt szívük, mert volt kulturájuk. És bizonyos, hogy olyan kincse is kevés volt még banktrezornak, mint a Fadrusz babérja de olyan jegyzőkönyve is kevés pénzintézetnek, mint a Pozsonyi Takarékpénztárnak.

A mult magyar életének homokjában messziről csillan viszanéző szemünkbe ez a fény és mert szinte-szinte társtalan, nagyon kell örülnünk neki.

*

Szemünket a mára fordítva szinte magától jön azután a kérdés: a mi kisebbségi, magyar pénzintézeteink közül, a változott viszonyokban hánynak van ilyen jegyzőkönyve? Úgy hisszük a kivétel igen-igen kevés! Pedig ha valahol kell juttatni abból, amiből lehet, itt *kötelesség* ez!

Egy kiváló kulturmunkásunk mondta többek közt: Nézzük meg bankjaink mérlegeit. Mekkora az az összegek, amelyeket köz- és kulturcélokra adnak? Az eredmény nagyon lesújtó lesz, pedig nem a *sajátukból* kellene adják! És nézzük meg a különböző ellenőrzőbizottságok névsorát. Hány kulturmunkást találunk köztük? Hányan könnyítik meg ezen a néven anyagi gondjait, hogy annál nagyobb erővel építhesse az erdélyi magyarság kulturépuületét? Minden bank elvállalhatna egyet legalább...

Ilyenformán mondotta és hát az bizony igaz. De igaz az is, hogy nálunk a Pénznek a Kultura nemigen fontos. És aztán igaz az is, hogy az eféle emberek öntudatosabbak, kevésbé lehet érdekekbe fogni őket, amiért juttatnak nekik valamit. Ők valahogy úgy vennék, hogy nem nekik jut az, hanem a kulturának, amely nem

gazdagodhatik és nem fejlődhetik, ha ők nem dolgozhatnak. Ők ostobák és még vétót mondanának, ha inkább a köz, mint a bank érdeke volna megkárosítva a másik által.

Ellenben másokat meg lehet venni. Azok tudnak okosak lenni és hallgatni. Egyszerre több helyen is ha kell. Igen érdekes volna pl. egy olyan statisztika is, amely kisebbségi életünknek az ilyen álláshalmozóit mutatná meg.

Ne ábrándozunk tehát messzeccsillanó jegyzőkönyvekről. Stipendiunok osztogatásából még egyetlen pénzintézet sem gyarapodott meg.

Hisz lám, nem is olyan régen történt az is, amikor az egyébként szükséges megrendelés iránt érdeklődő magyar munkanélkülit a direktor úr azzal utasította el: nem vagyunk nyomor segélyző intézet! És a megrendelést leadta, a többségi vállalatnak.

Igen, a magyarság pénze nem arra való, hogy szolgáljon is neki. Éppen kulturális téren? Minek az? És minek volna esetleg egy új Fadrusz is? Minek az ilyen üzletietlen jegyzőkönyv? Attól senki meg nem hizik!

Hagyjuk hát...!

Elég, ha egyszer *volt*.

D. L.

S Z E M L E

„Uj magyar nemzedék Erdélyben?”

Fiatall erdélyi román vélemény az Erdélyi Fiatlokról, a falumunkánkról és Mikó Imre Falufüzetéről.

A Patria 1933. február 19-i (38) számában fenti címen *Ion Costea* hosszú cikket írt negyedik Falufüzetünknek: Mikó Imre: Az erdélyi falu és a nemzetiségi kérdés c. tanulmányának megjelenése alkalmából. Addig is, míg megállapításaira visszatérhetünk, szükségesnek tartjuk gondolatmenetének ismertetését.

„Mindnyájunk előtt ismeretes az a lelki tragédia, amelyen a magyar intellektuelek átmentek az osztrák-magyar impérium összeomlása után” – kezdi cikkét Costea. Majd azt fejtegeti hogy „az egységes nemzeti magyar állam” gondolatának fanatizmusában felnevelt középosztály nem vette észre, hogy a monarchiának szükségszerűen meg kell buknia, a dolgok állását örökkévalónak vélte és 1918-ban annál váratlanabban érte az összeomlás, amelyet viszont átmenetinek tartott.” „Az új körülményekhez való alkalmazkodásuk egyszerűen formai volt és ma is az: legtöbbször megtanultak románul és aktív részt vesznek az ország politikai életében. Lelkileg azonban ugyan-

azok maradtak. Velük és általuk a megértés lehetetlen. Paktumokat lehet kötni, de lelki közeledést nem! Kell, hogy az évek múlása őket eltávolítsa a magyar pyramis éléről, hogy a magyarsággal létre jöhessen a megértés a két nemzet között, akik annyi idő óta együtt élnek Erdélyben.” Egy ideig úgy tetszett, hogy az egész magyarság alkalmazkodási képessége annyira legyöngült, hogy nem tud az új körülményekhez idomulni. Azonban a román kultúrával már a középiskolában megismerkedett erdélyi magyar ifjúság a román egyetemek felé orientálódott és kezdett számot vetni azzal, hogy a „közeledés lehetséges és épen a magyar nemzet érdekében szükséges.” Az Ady–Móricz Zsigmond–Szabó Dezső modern magyar trinitásának eszméiben felnőtt fiatalság alapította néhány évvel azelőtt az Erdélyi Fiatlokat, mely programcikkében kimondta, hogy „ki akar irtani minden hazugságot”, a nemzeti lényéből és kimondta atyáitól különbözve, hogy: keresni akarjuk problémáink megoldá-

sának utját az együttlakó népek ifjúságával együtt, akikkel együtt dolgozunk az egyetem padjain és akikkel együtt fogunk élni az életben.” Faluszemináriumot is alakítottak a falu kérdéseivel való foglalkozásra és „örvendetes orientációjuk” gyümölcseként jelenik meg a Mikó Imre tanulmánya.

Ennek a tanulmánynak tárgya a román és magyar szociográfiai kutatók által egyaránt annyira elhanyagolt erdélyi falu. Ismerteti a mű tárgyát, elméleti bevezetését, a falucsoport multjára, jelenére vonatkozó sokoldalú adatgyűjtését, a falu életének szervezeti tényezőit és az osztály, a vagyon és nemzetiség szerepét a falu életében. „S bár a központban olyan kényes kérdés áll, mely fogékonyra tette, hogy a lirizmus vagy a nemzeti lamentálás hurján elcsusszál, amely annyira divatos kisebbségi testvéreink között, meg kell jegyeznünk, a szerző dicséretére, hogy mindezeket a kérdéseket nagyon kevés lapszt kivéve, a lehető legobjektívabb szempontból tárgyalta.” Minket azonban nem annyira a kutatások érdekelnak, önmagukban... hanem inkább a hozzájuk fűzött következtetések, melyek azt mutatják, hogy a fiatal erdélyi új magyar nemzedék, mely nemcsak korban, de felfogásban is új, ezáltal a békés együttműködés lehetőségét találta meg Erdély két nemzete között.

A Mikó következtetéseiből és konkluzióiból a következőket emeli ki: A természetes fejlődési folyamattal elromanizálódó városokkal szemben a magyar nemzetiség megtartásának és fejlesztésének alapja és rezervoárja csak a falu lehet, melyet kulturálisan népfőiskollal, gazdaságilag – átmenetileg egy szövetkezeti autarhiával is lehet szervezni. A szellemi kultúra fejlesztésének célja az asszimiláció megakadályozása. Maga az asszimiláció máskülönbén természetes folyamat, melynek növelésére és csökkentésére mesterséges eszközökkel befolyjni nem lehet, aminthogy az általa vizsgált területen sem növekedett az asszimiláció az impériumváltozás óta a románok javára. „Ezekben a vegyes lakosságú falvakban románok és magyarok úgy a multban, mint a jelenben a legtestvériesebb megértésben éltek és az intellektuel-osztály kötelelessége, hogy ezt a megértést továbbra is előmozdítsa. A két nemzet együttműködése a faluban közös gazdasági érdekük alapján történik, miután az osztályérdekkel éppen annyira erősek, sőt

néhá erősebbek is, mint a nemzeti érdekek. A magyarok gazdasági érdekeik alapján álló szervezetei nagyon jól mehetnek együttes szociális, *nem politikai*, harcba a románok megfelelő politikai szervezeteivel társulva. Ime a leghatásosabb érintkezési pont a két nemzet között.”

Majd arról beszél, hogy a könyvet elhatározott némaság, „a hallgatás összeesküvése” fogadta az öreg generáció részéről és magyarázatát dr. Sulyok István az Erdélyi Lapok-ban közölt cikkének azon részében véli megtalálni, melyben a liberáлизmus szofizmájának nevezi azt, hogy a falu román és magyar lakossága testvéri egyetértésben él egymással. „Ime itt világosodik meg a hallgatásmisteriuma. Nemzetárulás bűne és magyar érdekek elárulása, ha azt hangoztatod, hogy a románok és magyarok a falun jó egyetértésben éltek s élnek együtt és ezáltal megnyitod egy békés együttműködés útját. Nem! „Az egységes nemzeti magyar állam” eszméje találékonyai által beoltott mentalitásnak érdekei azt kívánják, hogy a két nemzet halálosan gyűlölje egymást.” (Costea cikkével egyidőben, illetőleg közvetlenül utána jelentek meg az Ellenzék, Brassói Lapok, Pásztortűz stb. hasábjain ismertetések és kritikák Mikó tanulmányáról. Szerk.)

Cikkét azzal végzi, hogy „a mult kísértetei nem képesek megakadályozni egy új áramlat fiatalon lüktető menetelését! Mi pedig, román ifjúság, nagy örömmel üdvözöljük egy új világnak a Mikó könyvében jelentkező követét”.

Székely balladák – színpadon.

Eredeti és nagyjelentőségű művészi terv megvalósításába fogott *Nyíró József*, a kiváló székely író. A „Julia szép leány” világhíres székely balladáját – színpadra vitte olyan formán, hogy ennek mesevázát a legszebb székely ballada motívumokból szőtt történnel töltötte ki színpadon ábrázolható cselekményé. Ehhez a cselekményhez viszont *dr. Keresztes Károly* zeneszerző a székely népzene legszebb ősi motívumaiból állított össze kísérezését, míg a stílszerű díszletezés kényes művészi feladatát, *Haáz F. Rezső* festőművész, a székelynépművészet legjobb ismerője oldotta pompásan meg. – A darabot műkedvelők mutatják be, akiknek játéka azonban – a próbákon résztvettek szerint – egészen komoly művészi teljesítmény. Van közöttük úri lány, iparosember, falusi legény, akik három

kiváló és lelkes művészlélek irányítása mellett vállalták úgy a kultur-propaganda szempontjából, mint művészileg felbecsülhetetlen jelentőségű feladatot a balladák színre hozatalát. Hónapokig tartó előkészület után május 3-án mutatják be a „Julia szép leányt” Székelyudvarhelyen, szülőhelyén, majd aztán erdélyi körútra indulnak vele, melynek első állomása május első felében Kolozsvár lesz. Hisszük, hogy az egész erdélyi magyar ifjúságnak leglelkesebb támogatására fog találni ez az akció, amely a székely népünk két világhíres kincsét (a székely balladát és a székely zenét fogja a székely népművészet gyönyörű foglatában bemutatni.

OLÁH GYÖRGY:

Lázadás a Tiszánál. (Budapest, 1932.)

Egy magyar újságíró egyszer becsülte meg akarja írni, hogy mit látott az Alföldön, a közigazgatás visszaéléseit, a nép kihasználását, nyomorát és makacs harcát az életért. Oláh György már nem elégszik meg azzal, hogy mint Milotay, egyszerű cikkekben beszámoljon tapasztalatairól, színezi, alakítani akar, regényt szerkeszt és megoldást keres, de ez a regény szükségképpen elmossa a színek igazságát és milyen megoldást találhat ma egy magyar író egy aktuális szociális problémára, ha nem meri vállalni a gyökeres szakítást a lázítás vádjá miatt? A Tiszamenti nép lázadását egy perc alatt le lehet csöndesíteni Oláh György szerint, a nép nyugodtan visszatér a munkájához, mert a hatalommal nem lehet szembeállani. Egy nagy lelki átalakulást kell várni, addig pedig hiábavaló megkísérelni a változást. „Mindenki álmodozó marad itt Magyarországon, míg ez a nagy átalakulás, ez a nagy reformkor el nem jön”. Mi, akik láttuk, hogy az erdélyi írók határozottan meg tudták mutatni az erdélyi jövő útját (Tamási), leszögezhetjük, hogy ha az író aktuális politikai, közgazdasági problémákra keresi a feleletet, elveszti a nemzet horizontját és megalkudó, vagy demagóg lesz. Oláh György nem forrott úgy össze a földdel és a föld népével, mint a székely írók és ezért, ha élesen is meglátja egy telepítés vérlázító visszaéléseit, a dunántuli földéhes nép, a kubikusok, a hortobágyi „elszikesedett lelkű, a védekezés görcsében élő” nép problémáit, mégsem érzi a nép lelkületét és nem találhatja meg benne

a választ. Ez a könyv sokszor bátor, őszinte, jellemző színeket, jeleneteket, alakokat talál az alföldi nép és a magyarság problémáinak föltárására, de jobb szeretnők, ha földéző és megvilágító cikkekkkel szolgálná meggyőződését, a tisztább magyar jövőt. A regény elgáncsolja fiatal lendületét.

Vita Zsigmond.

MAKKAI JÁNOS:

Germánia nj utakon.

(Danubia KK. Bpest.)

Még Hitler kormányrajutása előtt írta meg ezt a könyvet Makkai, de olyan világosan, belülről meglátva írja le a háboru utáni Németország alakulását, a nemzeti szocializmus megindulását, céljait, a Hitler módszereit és várható politikáját, hogy mindig érdekes lesz elolvasni. A weimari alkotmány belső hibáiból, a nyomorban született demokrácia életképtelenségéből érteti meg a szélsőségek gyors előtörését. A második fejezet rámutat, hogyan ébredt fel ösztönszerűleg a nacionalizmus, hogy egyesítse a megalázott Németországot. Amikor a régi jobboldali generáció már nem tudott semmi pozitívot alkotni, egy új, háborut viselt generáció lépett fel, melyet a faji ösztön fogott össze. Hitler pályáján és huszonöt pontján is a faj védelem vonul át, csak ehez járultak sokszor homályos szociális eszméi. Hitler mögött, kinek elsősorban rendkívüli szervezői tehetségét emeli ki Makkai, ott áll a parasztság, a munkásság és polgárság egy része és az új generáció. Ez a tábor szakítani akar a háboru előtti imperialista Németországgal és egy új szociális nacionalizmus mögé sorakozva, hadat üzent a kapitalista világrendnek. Politikai kérdéseken túl szerinte ez a nemzeti-szocializmus világ-jelentősége: egy új világ kialakulását várhatjuk tőle. Az utolsó fejezetek (A kapitalizmus sorsa, Az európai diktatúrák) megkísérlik változni a nemzeti-szocializmus új világrendre vonatkozó terveit. Ezekből csak egy tűnik ki ma, hogy az elvadult liberálizmussal szemben az államszocializmus, tervgazdaság és autarchia felé haladunk. A Makkai János könyve különösen azért érdekes, mert rámutat a nemzeti-szocializmus lelki gyökereire, arra, hogy az új német generáció szakított apai nacionalizmusával és a nacionalizmusnak új célokat tűzött ki.

Vita Zsigmond.

AZ ERDÉLYI FIATALOK HIREI

Az Erdélyi Fiatalok második főiskolás konferenciája. Lapunk zásodoságának érzete, hogy a középiskolából kikierült, az egyetemre most lépett ifjuság számára néhány összefoglaló előadásban vázolja fel azokat a legaktuálisabb kérdéseket, amelyekkel mai életében találkozni fog, egyben pedig megmutassa nekik főiskolás életünk kereteit, szerveit, azok munkaterveit. E tájékoztató és ismeretető jellegű előadások teljességre igényt nem tarthattak, a legégetőbb néhány kérdésre óhajtották a figyelmet felhívni csupán. 1932. nov. 5-én *Dr. Bősörményi Sándor: Korunk gazdasági problémáiról* beszélve a termelés, forgalom és fogyasztás anarchiájában látta a válság okát és a kivezető út különböző koncepcióit vázolta röviden. (A klasszikus és neo-kapitalizmustól, keresztény-szociálizmus, szoc.-demokrácián át Mussolini államszociálizmusáig, stb.) Nov. 6-án *Szentimrei Jenő: A társadalom és az ifjuságról* beszélt. Az erdélyi magyarság társadalmi állapotát számbavéve a kisebbségi társadalom célkitűzéseit sorolta fel és gazdaságilag és társadalmilag a falura építést, a kultúrában a magasabb nivót és világáramlatok komoly átértékelését jelölte meg főfeladatnak. – *Dr. Varga Béla: Korunk lelki problémáiról* szólva, a válság lélektani tényezőit analizálta, a lélektan külön sajátos törvényeinek fontosságára is felhíva a figyelmet, a lélek objektív egységének egységező szerepét mutatta meg. – Nov. 7-én *László Dezső* szerkesztőnk: *Az ifjuság problémái* felett tekintett át, kifejtve, hogy az ifjuság a felkészülés és nem a tettek kora, s addig marad ifjuság, ameddig problémái vannak. – Nov. 8-án este a főiskolás egyesületek elnökei ismertették ez évi programjukat. A konferencia az ifjuság hatalmas érdeklődése mellett zajlott le. Átlag kétszáz magyar főiskolás szorongott a ref. leánygimnázium termében (melynek díjtalan ideengedésével őszinte hála-ra kötelezett le minket az igazgató-ság), kiknek soraiban örömmel láttuk az eddig a főiskolás életben alig résztvevő leányok nagyszámu megjelenését. Az előadásokat mindannyiszor eleven vita, néhány nívós felszólalással követte. Célunkat: az ifjuság érdeklődésének felkeltését teljes mértékben elér-tük. A konferencia az erdélyi sajtóban is élénk visszhangot vert fel. Egyes lapok politikai színezetű és irányzatos

beállítású támadó írásai mellett a nagy erdélyi magyar lapok (Ellenzék, Keleti Ujság) hosszabb cikkben számoltak be a konferencia lefolyásáról, az *Ellenzék* pl. három alkalommal hozott részletes tudósítást róla. Ugyancsak az *Ellenzék* 1932. nov. 13-i számában *Szentimrei Jenő: Sodorni, vagy sodródni?* c. nagyobb cikkében személyes benyomásait érdekesen foglalja össze. A belső forrongás jelenségeinek egészséges voltára rámutatva megérti az ifjuság megoldásokat váró türelmetlenségét, de hangsúlyozza hogy e kaotikus világban egyetlen biztos pont vagyok: önmagam, ezért nem elsodródni és abban elveszni, de a magam lábára állani, s így megmaradni a hivatás. Világnézetek kritikátlan elfogadása legtöbbször a lényeg-et vesztí el és sajátos helyzetünkre nem alkalmas. Tanulnunk kell mindenkitől, de „a magunk életét csak a saját testünkre szabhatjuk rá.” Ne mi csatlakozzunk le, hanem úgy találjuk meg a mi megoldásunkat, hogy *hozzánk* csatlakozzanak le mások, ne pedig mi másokhoz. Ebben van felemelő, ezért érdemes élni és dolgozni és küzdeni és szenvedni!... „Lecsatlakozni azonban annyit jelent, mint szolgálélelkel születni és vizsla szemekkel keresni az utat, hogy kit hogyan szolgálunk ki, ki lesz a hatalmasabb ír, kinél lesz kellemesebb és jövedelmezőbb a szolgaság? Született lakajok lelki szegénysége az, akik megérdemlik örökös lakajrsorsukat, most épügy, mint a legvilágmegváltóbb diktaturák eljövetelekor.

Ismertető falu-előadást tartottunk 1932. nov. 15-én este, amelyen *dr. Kiss Elek* unit. teol. professzor a falu kérdésének világ- és magyar fontosságára mutatott rá, *Demeter Béla* pedig az Erdélyi Fiatalok eddigi falumunkáját ismertette.

Harmadik kolozsvári estélyünk. 1932. december hó 10-én a Róm. Kath. Fő-gimnázium dísztermében faluestélyt rendeztünk alábbi műsorral: 1. Bevezető: *László Dezső*. 2. Az Erdélyi Fiatalok falu-munkája. Elő-adás: *Haáz Ferenc*. 3. *Delly Szabó*: Hegyi tolvaj, *Hajnalozó*, *Barna Péter* énekelt *Gyenge Samu*, zongorán kísérte *ifj. Szabó Géza*. 4. Két falu gazdasági helyzetéről. Előadás: *Miklós András*. 5. *Arany-Delly Szabó*: *Mátyás anyja*. Énekelt a *Törekvés* dalárda. Vezényelt

Kárpáti Emil. 6. Munka a falu kísérleti telepén. Előadás: Balázs Ferenc. 7. Veres Gábor: Székely dalok, Delly Szabó: Ugaron, ugaron. Énekelte a Monostori Egyházi Dalárda. Vezényelt Lőrinczy Ferenc. 8. Arany Jánosról előadást tartott Dsida Jenő. 9. Arany János Magányban című versét előadta Balogh László. A szépen sikerült estély hatalmas, főként fiatal közönségből ezuttal is sajnálattal nélkülöztük az ifjuság hivatásos nevelői legnagyobb részét és igen sok közéleti tényezőnket, ami annál feltűnőbb volt, mert az estély hódolatunk szerény jele volt Arany János halála félszázados évfordulója alkalmából.

Az Erdélyi Fiatalok harmadik tor-dai estélye. Március 26 a ref. leány-szövetség rendezésében folyt le harmadik tor-dai estélyünk. László Dezső Élet és Irodalom címen tartott előadást. Toth Zoltán és Jodál Gábor zeneszámokkal szerepeltek, Török Erzsébet Aprily, Ady, Bartalis és Reményik vers interpretálási képezték a kitűnően sikerült este gerincét.

Török Erzsébetnek a kiváló szavaló művésznőnek modern magyar versek előadó-estjét lapunk rendezte meg, 1933. ápr. 7.-én este Kolozsvárt. Dr.

Császár Károlynak a modernséget és a modern magyar lírát élesen megvilá-gító bevezető előadása után Török Erzsébet először Aprily-verseket (Kolozsvári éjjel, A szív, Ha élne, Tavasz a házsongárdi temetőben, A győztes) majd Ady-verseket (Uj vizeken járok, Almodik a nyomor, Zozó levele, Páris az én Bakonyom, Májusi zápor után, Söhajtás a hajnalban) végre Reményik Sándor költeményeit (Téli rózsató, Csak így, Tölem, Vajda János szellemének, Imádság, Az építész fia, Uj Corday Sarolta, Minek annyi szántás, Ne próbálj, És az én szívem is elhagyott en-gem, Az én lelkipásztorom, Kenyér helyett), adta elő. Az Ellenzék kriti-kája megjegyzi, hogy már az is mutatja elsőrangú előadó tehetségét, hogy Kolozsvárt, a Tesztitori Nóra közön-sége előtt ekkora sikert aratott, s különösen az Ady-versek interpretá-lásának dinamikáját és mély megérzé-seit emeli ki. A közönség szűnni nem akaró tapsvihara zugott fel minden szám után. Böven jutott a sikerből *Sántha Ilonkának*, a fiatal énekesnő-nek is, aki Dorizetti Favoritáját és Dr. Bródy Miklós két dalát pompásan éne-kelte Mihályffy Irén Zongora kíséreté-vel és *Ifj. Szabó Gésának*, aki Ravel: *Vizijátékát* adta elő zongorán.

A SZERKESZTŐSÉG HIREI

Az Erdélyi Fiatalok szerkesztősége dr. Péterffy Jenőt a lap kötelékéből kilépettnek tekinti, mert nem tartotta be a lap azon határozatát, mely a fő-munkatársak politikai szerepvállalása ellen szól. — Demeter Jánost viszont a szerkesztőség tagjai sorából törölte súlyos fegyelemsértés miatt. E fegyelemsér-tést főleg a *Falvak Népe* 1932. november 11. számában megjelent cikk követ-kező kitétele képezte: „Annak az intelligenciának, amelyik az Erdélyi Fiatalok-hoz tartozik, érdeke, de a magyar falusi szegényeknek nem érdeke, hogy szent testvériségben hagyja magát nyuzatni mindenféle faji és vallási sokszínűen egy-színű élőködők által.” — Bányai-Baumgarten László lapunk kötelékéből kilé-pett. Kilépését sajnálattal vesszük tudomásul.

Átszervezett lapunk negyedévi folyóirat alakjában jelenik meg. Szeretet-tel üdvözljük főmunkatársainkat. Munkatársaink névsorát ezután nem írjuk ki. Lapunk munkatársának tekint mindenkit, aki cikkével, vagy rendező mun-kájával lapunkon át az erdélyi magyar ifjuságot szolgálja.

Egyesületi élet rovatunkat a főiskolás egyletek évi beszámolóival követ-kező számunkban hozzuk.

Szerkesztőségi órák: Hétfőn, csütörtökön, pénteken, szombaton 12—1-ig. Kiadóhivatali órák: Mindennap 12—1-ig.

Felhívás.

Öt hónapi hallgatás után ismét olvasóink kezébe tesszük lapunkat. Hallgatásunk egyik súlyos oka az óriási előfizetési hátrálék volt. Miután sikerült a hátrálékok egy részét behajtanunk, megindítottuk negyedik évfolyamunkat. Minden reményünk megvan, hogy azok a hátrálékosok is sietni fognak kötelességüknek eleget tenni, akik miatt lapunknak hallgatnia kellett. Minket is adósság terhel olvasóinkkal szemben. A harmadik évfolyamban ígért 160 oldal helyett csak 116 oldalt adtunk olvasóinknak, nem a magunk, hanem előfizetőink egy részének hanyagsága miatt. Adósságunk törlesztése fejében azoknak az olvasóinknak, akik a III. évfolyamra (1932) előfizetési díjukat pontosan befizették, vagy május 10-ig befizetik, felajánljuk ingyenes portómentes szállítást mellett az általuk kiválasztott egyik falufüzetünket. Ezzel a tettel múlt évi előfizetőinket igyekeznünk rekompenzálni.

Új előfizetést hirdetünk negyedik évfolyamunkra. Négyyszer két-két íven összesen 128 oldalon szándékszunk negyedéves folyóiratunkat megjelentetni. Tavaszi számunkat most veszi kezébe az olvasó. Nyári számunk június elején jelenik meg. A 150 Leus előfizetési díjat 120 leura szállítottuk le, főiskolások és középiskolások évi 70 leuért kapják lapunkat. Aki nem akar továbbra is előfizetőnk maradni, lapunk jelen számát azonnal küldje vissza. A lap elfogadása előfizetési kötelezettséggel jár. Minden olvasónknak meg kell értenie, hogy itt egy teljesen az előfizetésekből élő lapról van szó, A félévi előfizetési díj oly minimális, hogy legalább annak azonnali beküldése igazán nem jelent nagy anyagi megterhelést.

Bizalommal várjuk az eddig is mellettünk álló előfizetők előfizetésének megújítását. Kérjük barátainkat, hogy lapunknak új előfizetőket szerezni szíveskedjenek. Aki öt egyéves előfizetést szerez és az előfizetési díjakat beküldi, a lapot egy évig ingyen kapja.

Aki szívén hordja az erdélyi magyar jövőt, mellénk áll.

Kolozsvár, 1933. április hó.

Erdélyi Fiatlok.

Póstán érkezett előfizetések nyugtázása 1932. júniustól

Hinleder Fels Ervin 120, Tóth Zoltán, Szabó Árpád, Szabó József, Szász Vilmos, Haáz Ferenc 80—80 Lei, Kovács Margit 120, Biró Gábor 40, János 100, Dr. Gáll Kelemen, Nagy Barabás, Antal Margit 80—80 Lei, dr. Pollák Miksa, dr. Amirás Aladár, dr. Balogh Elek 100—100, Miess Viktor 200, dr. Paál Gábor, Sipos Gábor, Zalányi György 100—100, Markstein László, Kertész Zoltán 200—200, Pálffy Antal 100, Péterfi Károly 80, Sándor Béla 80, Berendi Domokosné 200, dr. Kertész Jenő 150, Transylvania Bank Kolozsvár 200, Balogh Lujza 50, Vajna Éva 80, Kovács Böske 50, Csernák István 100, Teller Zsófia 50, Tonk Emil 100, Szilágyi Olivér 100, Deutscher Géza 150, Kovács Sándor 100, dr. Moldovan Pál 100, Járosi Andor 150, Vajda Ferenc 40, Váró György 80, dr. Sulyok István 100, Péter János 100, Fikker Dódi 50, Bács Albert 20, Slakovits E. 20, Leichtmann Andor 100, Horváth Géza 100, Pálffy Károly 200, dr. Bartha Ignác 150, Nagy Gabriella 80, Hints Miklós 80, Huszár Kálmán 40, Simkó György 90, Vita Zsigmond 80, Bódis Agnes 190, dr. Zsakó Andor 150, dr. Zsakó Gyula 150, dr. Zsakó István 350, Fülöp Ferenc 200, Hátszegi Ref, Egyház 200, Kolcsa Árpád 150, Kelemen Lajos 100, Dániel Viktor 150, Biró Sándor 150, Nyirő József 100 Lei. (Köv. számban folytatjuk.)